

Gréckokatolícka eparchia Košice
Diecézny katechetický úrad sv. provomučeníka Štefana

Dodatok pre východný obrad
k metodickéj príručke pre 9. ročník ZŠ
„Zodpovednosť človeka“

© Spracovanie: Mgr. Tatiana Cmoriaková
Liturgická kontrola: Dipl.-Theol. Univ. Miroslav Macko
Dodatok neprešiel jazykovou úpravou.
Vydané pre vnútornú potrebu.

ZOZNAM TÉM DODATKU:

1. téma: ZODPOVEDNOSŤ

- ▶ Svätci ako vzory – *doplnenie k základnej podtème*
- ▶ bl. Teodor Romža – *nová prehlbujúca podtéma*

2. téma: ZODPOVEDNOSŤ ZA SEBA

- ▶ Zobrazenie Ježiša v umení – *doplnenie a oprava* (Ikonoborectvo; Ikonografia Krista; Ikona Mandylion)

3. téma: ZODPOVEDNOSŤ ZA SVOJU VIERU

- ▶ Čo znamená veriť? – *oprava* (Východní svätí, ktorí verili Bohu)
- ▶ Komu vlastne verím? Kto si, Bože – *doplnenie* (Boh v Tradícii Cirkvi)
- ▶ Jeden Boh a mnohí – *doplnenie* (Zobrazenie Boha v ikonografii)
- ▶ Dogmy – reč viery – *doplnenie* (Všeobecné snemy na kresťanskom Východe)
- ▶ Nicejsko-konštantinopolské vyznanie viery – *doplnenie*
- ▶ Ikona svätej Päťdesiatnice – *nová prehlbujúca podtéma*

4. téma: ZODPOVEDNOSŤ ZA BUDOVANIE VZŤAHOV

- ▶ Predmanželská čistota – *doplnenie k téme* (Jozef Egyptský a sv. Mojžiš Uhorský, téma čistoty vo Sv. písme a u otcov púšte)
- ▶ Je to láska? – *doplnenie* (Ikona ako povolanie ku kráse)
- ▶ Láska a partnerstvo – *oprava* (obrad zasnúbenia a korunovania)
- ▶ Rodina – *doplnenie* (Rodina sv. Bazila Veľkého)

5. téma: ZODPOVEDNOSŤ ČLOVEKA ZA SVET, V KTOROM ŽIJE

- ▶ Ekologická uvedomelosť kresťanov – *oprava a doplnenie* (Ďakovný akatist; sv. Sergej Radonežský)
- ▶ Nádej pre človeka a celé stvorenie – *doplnenie* (osobná askéza)

Všeobecné poznámky k dodatku:

- dodatok vychádza z Metodickéj príručky (MP) pre 9. ročník ZŠ „Zodpovednosť človeka“ a z pracovných zošitov (PZ/PL pre 9. roč. – východný obrad)

- **dodatky nie sú záväzné**, majú odporúčajúci charakter, resp. sú návrhom a pomôckou pre učiteľov NV/N! Záväzné sú osnovy – Rámcový vzdelávací program schválený KBS (www.kpkc.sk).

- **dodatok obsahuje úpravy na východný obrad v základných i prehlbujúcich podtémach uvedených v MP, nové prehlbujúce podtémy, opravené, resp. doplnené komentáre pre učiteľov, texty pre žiakov a obrazové prílohy.**

- odporúčaná a použitá literatúra, časopisy a internetové stránky sú uvedené pri každej spracovanej téme a podtème.

- zdroj neoznačených obrázkov: internet, archív DKÚ

- v každej téme MP si opravte terminológiu!!!

I. ZODPOVEDNOSŤ

- v téme môžeme poukázať na svätcov ako životné vzory alebo sa svätcom venovať v druhej téme:
Zodpovednosť za seba – základná podtéma: „Moje vzory“

Práca s pracovným listom: 5/A. Svätci ako vzory

Významný anglický historik Thomas Carlyle vyzval svojich vrstovníkov: „*Prestaňme už uctievať vojnových hrdinov. Pestujme radšej nadšenie pre mravné hrdinstvo.*“

- Poznáš svätcov, ktorí by mohli byť pre teba vzorom?
- Máš takýto vzor alebo osobného patróna?
- Napíš, čím môžu byť pre nás svätci vzorom?

Pane, osvietil si nás svetlom náuky i príkladu svojich hierarchov a biskupov, mučeníkov i všetkých svätých. Pre ich modlitby udeľ mi milosť, veď ty vidíš moje nespočetné hriechy.

(Zo služby Všetkým svätým)

► NOVÁ prehlbujúca podtéma

Blažený hieromučeník Teodor Romža

Ciele: oboznámiť sa so životom a dielom bl. Teodora Romžu, oceniť jeho osobnosť a svätosť života a povzbudiť sa jeho príkladom - zvlášť v zodpovednosti; preukazovať tomuto novomučeníkovi úctu.

Priebeh

Možnosť A: Práca s obrázkami

- usporiadaj obrázky ľudí zo života podľa veku (obrázky malého dieťaťa, krstu dieťaťa, dieťaťa v škole, študenta v škole, snúbencov, sobáša, pracujúcich ľudí, starých rodičov, smrti, pohrebu...)

Čo vidíme na obrázkoch? Čo spolu znázorňujú?

- sú to etapy ľudského života.

Sú u každého človeka rovnaké, alebo sú iné?

- u každého sú rôzne, lebo každý z nás žije jedinečný život (aj keď sa niekedy môžu na seba podobat')

Dnes sa pozrieme na „obrázky“ zo života jedného človeka, ktorého život bol tiež jedinečný, zaujímavý a dokonca svätý...

Možnosť B.: Práca s mottom

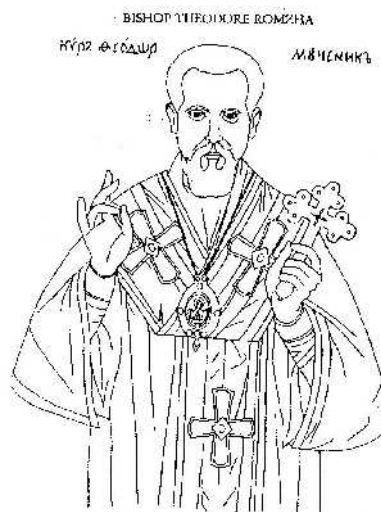
- napíš svoje životné heslo / motto svojho života / citát, ktorý by ťa charakterizoval...

Žiaci sa môžu s heslami podeliť, vysvetliť, prečo si vybrali práve také motto, aké si vybrali.

Motto charakterizuje náš život, našu osobnosť, naše životné ciele. Dnes sa dozvieme o mužovi, ktorý mal v živote tiež vybrané heslo, ktoré sa snažil žiť.

Výklad – životopis bl. Teodora Romžu s demonštráciou ikony (prípadne aj fotografií)

1	Blažený vladyka Teodor ROMŽA			2
3				4
5				6
7				8
9	10	11	12	13

Žiakom predstavujeme Teodora Romžu podľa časti ikony (životopis v prílohe), pričom zdôrazníme **zodpovednosť** tohto svätca za seba, svoju cirkev, svojich blízkych (táto zodpovednosť sa prejavovala v jeho poctivom prístupe k povinnostiam, štúdiu, dochvilnosti, starostlivosti o jemu zverený ľud, študentov, kňazov, v poslušnosti a vernosti Cirkvi...)

Vhodná literatúra:

PUSKÁS, L.: Blažený Teodor Romža. Život a smrť biskupa – mučeníka. Košice: Byzant. 2011.

- žiakom môžeme ikonu rozstrihať a ku každej časti prideliť príslušný text zo životopisu. Ich úlohou môže byť nájsť k textu príslušný obrázok z ikony;
- žiaci môžu tento text znázorniť vlastným spôsobom;
- obrázky a texty môžu chronologicky usporiadať.

Legenda k ikone:

1. 1911 - krst Teodora, Velikij Byčkov
2. 1936 – kňazstvo, Rím
3. 1938-39 - pastoračná činnosť, Berezovo, Nižnyj Bystrij
4. 1939 – spirituál Užhodorského seminára, Užhorod
5. 1939 - rozlúčka s priateľom z Ríma, ieromonachom Ivanom Kellnerom, SJ, Užhorod
6. 1944 – biskupská chirotonia, Užhorod
7. 1946 – zabitie o. Petra Legezu, Imšad
8. 1946 – kázeň na Černečej hore, Mukačevo
9. 27. októbra 1947 – atentát na vladyku Teodora, Ivanivci
10. 1. november 1947 – zabitie (otrávenie) vladyku Teodora, Mukačevo
11. 4. november 1947 – pohreb vladyku Teodora, Užhorod
12. 3. jún 1998 – nájdenie pozostatkov (mošči) vladyku Teodora, Užhorod
13. 27. jún 2001 – blahorečenie vladyku Teodora pápežom Jánom Pavlom II., Ľvov

Čnosti

- okolo perokresby bl. Teodora napíš jeho čnosti alebo vlastnosti, ktoré ťa oslovili a ktoré by si aj ty chcel mať (nezabudnite na zodpovednosť).
- žiaci sa s výsledkami svojej práce a s dojmami, ktoré na nich urobil bl. Teodor podelia

- v závere žiakov vyzveme preukazovaniu úcty tohto svätca (modlitba, zavesenie ikony v dome, návšteva katedrály v Užhorode, kde sú jeho pozostatky, prípadne chrámu Sv. Sedmopočetníkov v Sobranceiach, kde sú jeho relikvie...)

Príloha: Životopis bl. Teodora Romžu, blahoslavený, biskup – mučeník (1911-1947)

Medzi novodobých vyznávačov viery patrí nepochybne osobnosť gréckokatolíckeho mukačevského biskupa Teodora Romžu. Jeho život bol ako ikona Krista. Nasledoval Ježiša, rástol v múdrosti, učil slovami a príkladom, objímal všetkých a všetko s láskou, v prenasledovaní bol silný a prijal svoj kríž – smrť pre vieru a pre cirkev. Stal sa mučeníkom pre jednotu Cirkvi.

Teodor Romža sa narodil 14. apríla 1911 v dedine Naďbočko, okres Rachov na Podkarpatskej Rusi (dnes dedina Velikij Byčkov v Zakarpatskej oblasti na Ukrajine). Pochádzal z chudobných pomerov ako mnohé iné rodiny v tom čase, ale jeho rodičia Pavel a Mária viedli svoje deti k hlbokej nábožnosti. Teodor bol nadaný. Po ukončení štúdia na gymnáziu v Chuste (ukončil ho r. 1930 s vyznamenaním), verejne prejavil svoje povolanie, ktoré v ňom zrelo už vyše dvoch rokov: rozhodol sa študovať za kňaza-celibátika napriek tomu, že jeho profesori mu radili dať sa na dráhu inžiniera alebo dôstojníka. Vtedajší mukačevský biskup nádejného a talentovaného študenta posielal na štúdia teológie do Ríma, kde najprv študuje v kolégiu Germanicum-Hungaricum a následne v roku 1934 prechádza do Russica, kde mohol pestovať východný obrad a ruštinu. Po ukončení štúdií a získaní licenciátu teológie na Gregoriánskej univerzite je vysvätený za kňaza 25. decembra 1936 v chráme sv. Antona v Ríme. Za kňaza ho vysvätil ruský biskup Alexander Evreinov. Jeho kňazským mottom sa stali slová 116 Žalmu: „Pane, som tvoj sluha a syn tvojej služobnice“, ktoré odrážajú jeho odovzdanosť a zasvätenie sa Kristovi a jeho matke. Nasledujúci deň mal primičnú svätú liturgiu v bazilike sv. Pavla v Ríme.

V júli 1937 sa vracia ako novokňaz domov a musí nastúpiť na povinnú vojenskú službu, ktorú absolvoval v dôstojníckej škole v Prahe. Po jej ukončení prijíma menovanie administrovať dve farnosti Berezovo a Nižnyj Bystrij v chustskom okrese, kde sa stretáva s veľkou náboženskou, ale aj sociálnou biedou. Stále však má túžbu pokračovať v ďalšom štúdiu v Ríme, ale Boh mal s ním iné plány. Biskup Alexander Stojka ho vymenoval v roku 1939 za špirituála v kňazskom seminári v Užhorode a zároveň za profesora filozofie. Bohoslovcov viedol podľa vlastného príkladu ku skromnosti a presnosti, bol pre nich múdrom a citlivým radcom, skutočným duchovným otcom. Zároveň chcel vychovávať nielen kňazov svätého života, ale aj vedecky dobre pripravených, špiac ťažký zápas s ateizmom, ktorý prichádzal z východu, zo Sovietskeho zväzu.

V ťažkých a pohnutých časoch vojny, stále meniacej sa politickej situácie náhle zomiera v roku 1943 biskup-ordinár Alexander Stojka. Po krátkom administrovaní mukačevskej eparchie biskupom hajdudorošskej eparchie Mikulášom Dudášom, OSBM, ktorý však pre vojnové okolnosti nemohol spravovať eparchiu, bol za biskupa menovaný práve Teodor Romža. Dňa 24. septembra 1944 v Užhorode v katedrálom chráme sa uskutočnila jeho chirotonia. Mottom titulárneho biskupa appijského, pomocného biskupa mukačevského Teodora boli slová 18. Žalmu: „Milujem Ťa, Pane, moja sila; Pane, opora moja, útočisko moje, osloboditeľ môj“. Mal iba tridsaťtri rokov a stal sa najmladším biskupom Katolíckej cirkvi.

V októbri obsadili Podkarpatsko sovietske vojská. Sovietske vrchnosti najskôr začali lákať kňazov a veriacich, aby vystúpili z gréckokatolíckej cirkvi, neskôr zmenili taktiku na vyhrážky a zastráňovanie. Do Mukačeva bol poslaný pravoslávny biskup. Teodor Romža protestoval na úradných miestach, navštevoval farnosti a povzbudzoval ľudí. Kňazi a veriaci ostávali verní.

Vo veľmi ťažkej a vyhrotenej spoločensko-politickej atmosfére biskup Romža navštevuje jednotlivé farnosti, povzbudzuje kňazov a veriacich. Útoky zo strany vlády, ktorá jednoznačne naberá sovietsky štýl začínajú byť početnejšie a ostrejšie, kňazi sú zastráňovaní a zatýkaní. Zároveň je Synodou Ruskej pravoslávnej cirkvi ustanovený do Mukačeva pravoslávny biskup. Napriek tomu na sviatok Zosnutia Presvätej Bohorodičky dňa 28. augusta 1946 do mukačevského kláštora prichádza

viac ako 50 000 veriacich, ktorí nehládali na prenasledovanie zo strany vlády a verejne vyznali svoju vieru a jednotu s Rímom.

Komunistická vláda vidiac neohrozený postoj biskupa Teodora Romžu, ktorý všetkými silami bránil svoju cirkev a veriacich sa rozhodla ho fyzicky zlikvidovať. Biskup očakával mučenie. Keďže vláda ho nemohla obžalovať z nijakej politickej viny a nechcela, aby ju svetová mienka obvinila z prenasledovania za vieru, zinscenovala dopravnú nehodu. Stalo sa tak pri jeho návšteve v dedine Lávky, filiálky farnosti Lochovo v okrese Mukačevo, kde bol pozvaný na posviacku chrámu.

Dňa 27. októbra 1947 pri spiatočnej ceste narazilo vojenské nákladné auto do povozu, ktorý viezol biskupa a jeho sprievod. Po náraze útočníci sa snažili dobiť ich železnými tyčami a palicami a len náhly a neočakávaný príchod poštovej dodávky vyrušil atentátnikov, že svoje obete nepozabíjali na mieste. Práve spomínaná dodávka ich odviezla hneď do nemocnice do Užhorodu. Biskup Teodor Romža bol ťažko ranený, zvlášť veľa poranení bolo na hlave, celé telo bolo posiate modrinami a ranami. O raneného biskupa sa starala zdravotná sestra Teofila, OSBM, ale na chirurgické oddelenie bola prijatá aj nová sestrička menom Odarka, ktorá sledila, kto otca biskupa navštevuje, atď. Stav biskupa sa začal zlepšovať a nič nenasvedčovalo tomu, že by sa mal zhoršiť. Ale prišla noc z 31. októbra na 1. novembra 1947, kedy život otca biskupa Romžu náhle vyhasol. Podľa dnes už známych historických faktov bol otrávený spomínanou sestrou Odarkou, ktorú tam poslalo NKVD.

Dňa 4. novembra 1947 sa uskutočnil v Užhorode pohreb biskupa Teodora Romžu. Jeho telo bolo uložené v krypte pod katedrálou. Práve jeho mučenícka smrť a mravne bezúhonný život sa stali predpokladmi k tomu, aby ako povedal Svätý Otec Ján Pavol II. vo februári 1995 bol započatý, ale aj zdarne ukončený proces jeho blahorečenia. Ako je známe pri svojej návšteve Ukrajiny v dňoch 23. až 27. júna 2001 pápež Ján Pavol II. vyhlásil Teodora Romžu za blahoslaveného! Jeho liturgický sviatok slávime 31.10.

Zdroje: foto ikony a výklad ikony o. Makarij M. Medvid', životpis - www.zoe.sk; Spracovala: T.Cmoriaková.

Modlitba: tropár a kondák bl. Teodora Romžu

Tropár, 4. hlas:

Nasledujúc nábožnú cestu apoštolov, biskup a mučeník Teodor, ako dobrý pastier, čo bráni Kristovo stádo, položil si blažený, svoju mladú dušu. Zabili ťa zúriví bezbožníci a ty si vstúpil do večnej radosti ozdobený ranami Krista Kráľa. Z rúk Božieho Baránka si prijal veniec slávy. Pros ho, mnohotrpiaci, aby spasil naše duše.

Kondák, 3. hlas:

Ako kvet, čo túži po slnku, tak si aj ty miloval slnko spravodlivosti, Krista Boha. Ako horlivý pastier učil si nábožnosti ľud karpatskej zeme. Vo svojom živote si prejavoval hlbokú pokoru. Ako skala viery hatal si cestu bezbožnosti a utrpenie až po vyliatie krvi si prijal s ťa drahocennú perlu. Pokorne a s úctou ťa, Teodor, vzývame: Pros za nás hriešnych pred prestolom Milosrdného.

II. ZODPOVEDNOSŤ ZA SEBA

Prehľbujúca podtéma – doplnenie a oprava

► **Zobrazovanie Ježiša v umení**

Úlohy:

- žiakom môžete dať spracovať jednotlivé druhy ikon Krista samostatne alebo v skupinách (každý iný), nájsť prílišné obrázky, miesta, kde sa dané ikony vyskytujú, ich výskyt v našich podmienkach na Slovensku.
- pri ikonoborectve sa môže trieda rozdeliť na 2 skupiny, pričom jedna skupina bude ikony obhajovať, druhá zakazovať. Obe skupiny si problematiku a argumenty vopred naštudujú.
- vytvoriť prezentáciu: porovnať Východné a Západné zobrazovanie Krista v umení (ikona a napr. renesančný obraz Ježiša) a vysvetliť túto rozdielnosť (zmysel chápania). Prípadne porovnať ikonu a obraz vo všeobecnosti.
- všimnúť si ikony Krista vo vlastnom chráme a skúsiť ich zaradiť podľa druhu, opísať ich, zistiť historické údaje (napr. autor, vznik...)

Texty pre učiteľa

Ikonoborectvo

Počiatok ikonoborectva

Význačnou črtou Byzantskej cirkvi je pradávne a osobitné uctievanie svätých ikon Ježiša Krista, Božej Matky, anjelov a svätých. Svätým ikonám, podobne ako svätým ostatkom (moščiam), vzdáva Kristova cirkev veľkú úctu. Cirkev ich v chráme vystavuje k verejnej úcte.

Sväté ikony sa bežne uctievali vo Východnej cirkvi až do čias byzantského cisára Leva III. (717-741). Protagonistami tohto zápasu boli byzantskí ikonoduli (ctitelia obrazov) a ich protivníci byzantskí ikonoklasti (obrazoborci). Predmetom sporu bola ikona ako svätý obraz, jej poslanie, funkcia a úloha v byzantskej spoločnosti, cirkvi a najmä v liturgickom obrade. Šlo o problém na jednej strane teologický a dogmatický, na strane druhej o problém politický, o zápas cisárskej a štátnej moci proti mníštvu, a tým proti cirkvi. Hlavné problémy a argumentácie odporcov ikon boli rôzne – od biblických, cez antické až po dogmatické svedectvá. Pod vplyvom dvoch biskupov z Malej Ázie zakázal tento cisár uctievať ikony a označil to za modloslužbu. Svoju vojnu proti svätým ikonám začal tým, že nariadil odstrániť ikonu Ježiša Krista, ktorá bola na bráne vchodu do jeho paláca. V roku 730 vydal cisársky dekrét, ktorým zakázal uctievanie svätých ikon v celej jeho ríši. Týmto dekrétom sa začína v byzantskej cirkvi dlhá, bolestivá a krvavá vojna proti svätým ikonám, známa v cirkvi pod názvom ikonoborectvo. Táto vojna trvala v cirkvi s menšími prestávkami vyše sto rokov (726 – 843) a skončila sa triumfom úcty svätých ikon.

Cisársky dekrét nariaďoval sväté ikony ničiť, páliť a ich obrancov väzniť, posilať do vyhnanstva a aj mučiť. Patriarcha sv. German I. (713-730) nechcel podpísať tento cisársky dekrét proti ikonám, za čo ho dal cisár odstrániť a za patriarchu si dosadil jemu poslušného Anastázia (730-754). Rímski pápeži, najprv Gregor II. (715-731) a potom Gregor III. (731-741), písali cisárovi protestné listy a na svojich rímskych synodách odsudzovali vojnu proti ikonám. Cisár Konštantín V. (771-775), syn Leva III., pokračoval s vervou v ikonoborectve a v boji, ktorý začal jeho otec, a chcel, aby úctu svätých ikon cirkev úradne odsúdila. Kvôli tomu zvolal v roku 754 biskupov do Konštantínopolu na snem, ktorý pod jeho nátlakom zakázal uctievanie svätých ikon.

Odsúdenie ikonoborectva

Patristická argumentácia v prospech ikon vychádzala z rôznych zdrojov: **zdôrazňovanie výchovnej a vzdelávacej funkcie svätého obrazu, poukázanie na vzťah medzi obrazom a jeho originálom** a tiež na dogmatické a historicko-biblické aspekty. Gregor Naziánsky „píše o obrátení hriešnice, ktorá sa pozerá na sv. obraz, a je presvedčený, že maliar je najlepší učiteľ kresťanstva“. Bazil Veľký píše podobne, keď hovorí „že obraz predstavuje hrdinské skutky svätých“ a „úcta, ktorú prechováme k obrazu, prechádza na originál“. Dodáva. „Obraz sa tak stáva sám o sebe účastným na

úcte preukazovanej originálu; má s ním spoločnú úctu, úcta preukazovaná obrazu a originálu je nedeliteľná.“ Teodor Studita hovorí: „Kristova ikona nie je nič iného než Kristus, samozrejme odlišujúci sa podstatou.“

Povolenie uctievať sväté ikony prichádza až za panovania cisárovny Ireny, ktorá v roku 784 odstránila z úradu ikonoboreckého patriarchu Pavla a na jeho miesto nariadila vybrať Tarasia (784-806). On so schválením Ireny a apoštolského stolca zvolal v roku 787 snem do Nicey. Tento snem je známy v cirkvi ako Siedmy všeobecný snem.

Snem v Nicei za základ pre dogmatické vysvetlenie úcty svätých ikon berie náuku sv. Jána Damaského, veľkého teológa východnej cirkvi. Snem jasne rozlišuje medzi adoráciou (po grécky latría), ktorá patrí jedine Bohu, a úctou (po grécky dulia), ktorú vzdávame Bohorodičke, anjelom, svätým. Snem učí, že sväté ikony sú zobrazením viditeľných symbolov neviditeľných osôb, ktorým vzdávame úctu. Úctou svätých ikon si neuctievame papier, plátno, drevo, z ktorých je ikona vyrobená, ale uctievanie si osoby, ktoré tieto ikony zobrazujú. Uctievanie svätých ikon snem postavil na roveň s uctievaním sv. Evanjelia, kríža a ostatkov svätých.

Druhá vlna ikonoborectva

Na začiatku 9. storočia za cisára Leva V. (813-820) prichádza nové prenasledovanie zástancov úcty svätých ikon a trvá až do roku 842. V tomto roku cisárovná Teodora povoľuje úctu svätých ikon a odstraňuje ikonoboreckého patriarchu Jána VII., na miesto ktorého ustanovuje Metoda I. (842-846). Patriarcha Metod I., ktorý bol sám prenasledovaný a mučený kvôli uctievaniu svätých ikon, zvoláva do Konštantínopolu synodu, ktorá v roku 843 definitívne obnovuje úctu svätých ikon.

Medzi veľkých obrancov ikon patria patriarcha sv. German I., sv. Ján Damaský, sv. Andrej Krétsky, sv. Teodor Studita a patriarcha sv. Metod I. Počas tohto obdobia bolo zničených množstvo ikon. Zachovalo sa len niekoľko pamiatok v zabudnutých kláštoroch na periférii ríše.

Nedeľa o úcte svätých ikon

Túto nedeľu ustanovil a nariadil sláviť snem v Konštantínopole v roku 842. Cieľom tohto sviatku je uctiť si a pokloniť sa svätým ikonám Ježiša Krista, Bohorodičky a svätých. Prvý sviatok úcty svätých ikon sa slávil po odsúdení ikonoborectva v prvú nedeľu Veľkého pôstu v roku 842. Preto sa táto nedeľa zaužívala a ustanovila ako Nedeľa o úcte svätých ikon, hoci sviatok ako taký nemá nič spoločné s Veľkým pôstom.

Nedeľa o úcte svätých ikon je sviatkom celej cirkvi, východnej i západnej, je radostnou oslavou víťazstva nad ikonoborectvom a inými bludnými náukami. Duch bohoslužieb je duchom radosti, víťazstva a úcty k svätým ikonám.

(Zdroje: MEDVIĎ, P.: www.grkat.nfo.sk; AVENARIUS, A.: Byzantský ikonoklazmus 726 – 843. Storočie zápasu o ikonu; ŠÍP, M.: KONŠTRUKCIA IKONODÚLIE V BYZANCII. www.pulib.sk/elpub2/PBF/Husar4/pdf_doc/13_Sip.pdf)

„Ak sa tá pohan spýta na tvoju vieru, vezmi ho do chrámu a ukáž mu ikony.“ (sv. Ján Damaský)

„Klaniame sa tvojmu prečistému obrazu, dobrotivý, prosiac odpustenie našich prehrešení, Kriste Bože. Ved' ty si dobrovoľne dovolil pribiť svoje telo na Kríž, aby si vyslobodil svoje stvorenie z otroctva nepriateľa. Preto ti vďačne spievame: Spasiteľ náš, všetko si naplnil radosťou, keď si prišiel spasit' svet.“ (tropár sviatku)

Ikona - „Neveriaci sa pýta, intelektuál zmlkne, teológ sa cíti maličký, umelec nachádza radosť, kontemplujúci nájde prameň, zmietať sa načerpá pokoj. Ten, kto sa cíti silný, je odzbrojený. Zranený nájde balzam, zlomené srdce dôveru, smädný sa občerství, úbožiak napne ucho a porozumie, dieťa otvorí náruč a usmeje sa.“

Zobrazovanie Krista v byzantskej ikonografii

Ikona

Už od počiatkov kresťanstva si veriaci chceli uchovať v pamäti Pánovu tvár; a aby ju presne zachovali, usilovali sa premietnuť ju do obrazu: do ikony. Napriek rozdielom kultúr a vnímaní, fascinácia z tváre Krista pôsobila na všetkých veriacich. Táto tvár nie je v prvom rade umeleckým dielom, ale aktom viery. Ikona potvrdzuje vtelenie Božieho Slova. Nevyjadruje iba rozumový, teologický a umelecký rozmer viery, ale predovšetkým samotnú vieru v Boha, ktorý sa chcel stať človekom. Odteraz sú zjavné úloha a miesto obrazu v kresťanskej viere: obraz nenahrádza Písmo a Tradíciu, ale je ich vyjadrením a prostredníkom. Ikona sa stáva, pre tých, čo na ňu v modlitbe hľadajú, miestom komunikácie.

Ponúka iné videnie sveta, ktoré je odlišné od sveta pozemskej prírody: má sklon vyhábať sa všetkému, čo by mohlo vytvárať dojem reality; všade dominujú abstraktné, geometrické línie; jej základnou témou je vždy ľudská postava; svetlo nemá svoj zdroj, ale vychádza zvnútra; ľudské telo je zachytené plošne položenými farbami, bez tiaže matérie a ilúzie priestoru - objemu; záhyby na odevoch nezodpovedajú líniám tela a proporcionalita tela je zámerne narušená; priestor vďaka obrátenej perspektíve obracia dielo k pozorovateľovi a vtáhuje ho do obrazu; statickosť a nehybnosť v sebe skrýva obrovský vnútorný dynamizmus; zlato nahrádza tretí rozmer, ktorý na ikone akoby absentuje, je to však vyjadrenie rozmeru neba...

Byzantské umenie našlo svoju inšpiráciu v liturgickom živote. Pre jeho vyjadrovanie je preto charakteristická duchovnosť, ktorú ovláda zmysel pre tajomno; tiež citlivosť a záľuba v symboloch. Byzantská ikona sa opierala o umenie gréckeho helenizmu, egyptské pohrebné masky, ale aj o umenie sýrske.

Ikona Krista

Odpoveď na otázku vonkajšieho výzoru Krista opierali otcovia o Písmo. Od 4. storočia sa rozšíril názor, že Kristus bol veľmi pekný, lebo vonkajšia harmónia je vyžarovaním duchovnej krásy. Táto idea Pánovej krásy sa stala vedúcou niťou celého byzantského umenia.

1. Spomedzi obrazov Krista má význam ikona *Spasiteľ'a neutvorená rukou – teda Mandylion*. Ide o zobrazenie hlavy Krista, bez krku, často na pozadí závoja – mandylionu; jednotlivé časti tváre, vlasy a pramienky vlasov sú maľované prísne symetricky; oči sú prenikavé, široko otvorené; na čele možno vidieť štyri kučery; výraz tváre je prísny. Na ruských ikonách je výraz ľudskejší.

2. *Ikona Pantokrator* alebo Vševládca vyjadruje tajomstvo vtelenia Slova a je zjavením nadzmyslového Boha, od ktorého závisí všetko, čo jestvuje. Odkrýva aj Božie milosrdenstvo v tom, že Slovo sa stalo človekom, aby svojou smrťou priviedlo k Otcovi každé stvorenie. Táto ikona sa zobrazovala často v kupolách chrámov. Predstavuje do pásu zobrazenú postavu Krista, jednou rukou žehná, v druhej drží zatvorenú alebo otvorenú knihu (otvorenú knihu s textom má na ikonostasoch). Spočiatku bol zobrazovaný s prísny výzorom (napr. mozaika z Dafni, 11.stor.), neskôr stratil svoj hrozivý výraz a vyžaroval dobrotu a pokoj (napr. Spasiteľ Zvenigorodskij, 14. storočia). Pantokrator má vždy na červenom chitóne (spodný odev) oblečený modro-zelený himation (plášť) /Boh, ktorý sa stal človekom/.

3. *Ikona Deésis* vyjadruje Krista Pantokratora, ktorý sedí na tróne s Bohorodičkou po svojej pravici (predstavuje Nový zákon) a Jánom Krstiteľom po ľavici (predstavuje Starý zákon). V 14. storočí sa ikona Deésis dostala do druhého radu ikonostasu a pribudli k nej ďalší svätí – za veriacich sa prihovára celý nebeský zbor.

4. *Kristus v sláve* – Spasiteľ medzi nebeskými silami. Kristus tróni uprostred dvoch červených obdĺžnikov, ktorých hrany sú mierne ohnuté. V rohoch sú vpísané symboly štyroch evanjelistov. Kristus sedí uprostred oválnej tmavej modro-zelenej svätožiary, vo farbe noci. Z tejto noci sa vynárajú nebeské bytosti, ktoré sú najbližšie k Bohu, serafíni, všetci nakreslení svetlom. Ich krídla sú vzájomne prepletené a vytvárajú korunu, ktorá sa ustavične pohybuje a pritom je nehybná. V popredí sa týči trón, ktorý je akoby z kryštálu, priehľadný. Postava Krista žiari hrejivým svetlom: jeho odev slávy, jeho tvár i čistá belosť knihy, ktorá nesie svedectvo o tom, že Boh je predovšetkým a vždy láska.

5. *Kristus Emanuel* sa na ikone zobrazuje ako Logos, v mladistvom zjave, medzi dvoma archanjelmi. Jeho tvár však nie je tvárou malého dieťaťa. Jeho pohľad je plný múdrosti a mocné čelo vyjadruje tajomstvo Božieho Syna. Je to dosť zriedkavý námet.

6. **Kristus Veľkňaz** sa umiestňoval nad tróny biskupov. Kristus sediaci na tróne je oblečený ako biskup s korunou (mitrou) na hlave. Jeho pravá ruka žehná, ľavá drží knihu s nápismi: „Moje kráľovstvo nie je z tohto sveta...“ toto zobrazovanie má svoje pramene v liturgii i priamo v Biblii „*Veď nemáme veľkňaza, ktorý by nemohol cítiť s našimi slabosťami... Pristupujme teda s dôverou k trónu milosti...*“ (Hebr 4,14)

7. **Oko, ktoré nespí** – symbolická ikona, ktorá predstavuje dospievajúceho Krista na červenej posteli pred vrchom. Zdá sa, že spí, no oči má otvorené. Za jeho hlavou sa týči strom a pri jeho nohách vidno rastliny a kvety, ktoré symbolizujú raj. Pri posteli stojí Bohorodička a anjel, ktorý v pravej ruke drží kríž a v ľavej suchú vetvičku, z ktorej vyrastá kvet. Iný anjel prichádza ku Kristovi pričom máva ripidou – vejárcom, ktorý počas liturgie symbolizuje zostúpenie Sv. Ducha. Spánok s otvorenými očami je obrazom Boha, ktorý chráni svoj ľud (Ž 121,2-4). Obraz Krista, ktorý spí a zároveň bdie, symbolizuje spojenie dvoch prirodzeností: božskej a ľudskej: „Hoci sme ťa videli mŕtveho, predsa ako Boh žiješ a pozdvihuješ zo zeme do nebies tých, ktorí odtiaľ padli, Ježišu.“ Červená posteľ sa stáva oltárom, na ktorom je prinesená obeta Kríža za spásu sveta. Smrťou Božieho Syna, ktorý je nesmrteľný a vždy prítomný vo svete, dostalo ľudstvo spásu.

8. **Spasiteľ „Blažené ticho“** – ikona zobrazuje hlavu a poprsie Krista, ktorý je oblečený ako anjel a ruky má prekřížené. Vo vnútri svätožiari je kríž a hviezda, ako na ikone Božej múdrosti, lebo tento Kristus v jasnom odeve je tu zobrazený ako Logos, ktorý bol poslaný, aby uskutočnil plán spásy. Mladý Kristus prišiel do nášho sveta, aby na seba zobral ľudské hriechy. Aj gesto rúk zdôrazňuje túto pripravenosť a sebazaprenie pri prijatí obety. Svätožiara vyjadruje teológiu ekonómie spásy: večný Logos, Božia múdrosť, Boží Baránok a Veľkňaz ponúka ľudstvu možnosť vstúpiť do spoločenstva s Bohom.

9. **Anjel veľkej rady** – ikona podobná „Blaženému tichu“. Kristus v mladistvom vzhľade, s krídlami vo svetlom oblečení, ktorý jednou rukou žehná a v druhej drží zvitok. Svätožiara je bez hviezdy.

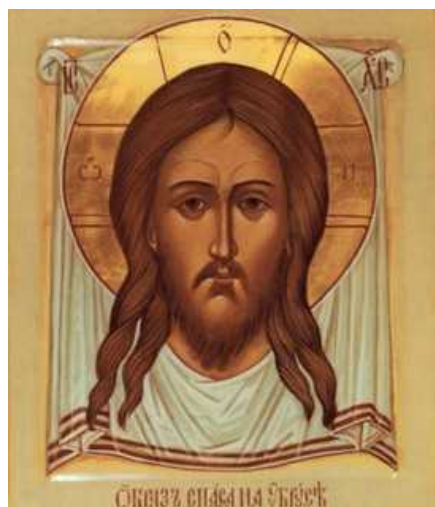
10. **Cár slávy** alebo **Neplač nado mnou, Matka** zobrazuje Krista ako muža bolesti. Mŕtvy, obnažený Kristus, stojaci v hrobe s prekříženými rukami, so zavretými očami a hlavou mierne naklonenou vľavo. V pozadí je kríž. Súčasťou výjavu býva aj Presvätá Bohorodička, ktorá sa mierne nakláňa ku Kristovi.

11. **Kristus Ženich** – ikona umučeného Krista, zahaleného do červeného plášt'a s trstinou v ruke a trňovou korunou na hlave, ktorú má mierne ohnutú vľavo a oči mierne pootvorené.

12. **Veľký dňami** – Starec dní, spomínaný v knihe proroka Daniela. Ikona znázorňuje Krista ako starca s bielou bradou, sediaceho na tróne, podobne ako Spasiteľ v sláve.

Iné: Kristus pravý Vinič, Božia múdrosť, ...

(Zdroj: SENDLER, E.: Tajomstvá Krista. Ikony veľkých Pánových sviatkov.; ARTIM, J.: Pravoslávna ikona – svetlo na ceste k spásu.)

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

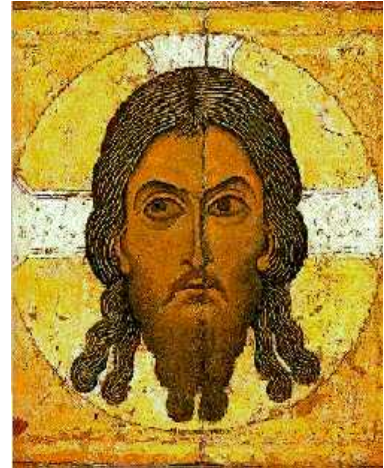

12.

Ikona Spasiteľ neutvorený rukou (Mandylion)

Ikona zobrazuje dva dôležité nosné body. Prvý sa na Západe týka fundamentálnej teológie, čiže vierohodnosti historickej udalosti Krista, autenticity jeho obrazu, ktorý prinášajú evanjeliá a cirkevná tradícia. Na druhej strane ikona vyjadruje základnú kristologickú dogmu o jednote neba a zeme, čiže pravého Boha a pravého človeka. Zároveň predstavuje postupné zduchovenie a zbožštenie ľudí v Kristovi. Treba v nej hľadať spojenie medzi teológiou a duchovným životom.

Ikona tvorí štvorec a že v strede je jasnejším žltým svetlom zobrazený kruh. V kruhu je umiestnený kríž s tromi ramenami. V tomto kríži a kruhu sa nachádza tvár Spasiteľa. Svojím rozmiestnením ikona predstavuje svätyňu, chrám. Takúto štruktúru mali budovy gréckych chrámov v 1. tisícročí. Budovy pravoslávnych chrámov ju zachovávajú až dodnes. Štvorec, resp. kocka predstavuje zem, pozemkosť, stvorenie, ktorá sa vnútorne otvára kruhu, klenbe kupoly, čiže nebu, ktoré v skutočnosti nie je nad zemou, nad kockou, ale tvorí jej stred. V tomto strede sa všetko zbíha a všetko nachádza svoje vysvetlenie, svoj význam i identitu. Tento obraz je to nebu, absolútnosť Boha, ktorá zahŕňa všetko bohatstvo života a ktoré sa nám odovzdáva cez Krista. Preto sa v chrámoch na klenbe často znázorňuje Pantokrator. Nakoľko sa v klenbe zbíha celá kocka, Kristus je Vsederziteľ, ten, ktorý všetko drží v ruke. Kristus je jediný pravý horizont všetkého stvoreného, čiže každého človeka.

Na ikonách sa portrét Krista, ako aj portréty svätých, obyčajne zobrazujú **v štyroch sústredných kruhoch**. V tejto štruktúre štyroch kruhov, počnúc tým najvnútornejším, sa ukrýva hlboký význam duchovného života i samotného duchovna. Prvý kruh, stred všetkých kruhov, sa nachádza na tvári, medzi očami na koreni nosa. Obyčajne je neviditeľný, nezobrazuje sa. Je to kruh účasti Sv. Ducha. Predstavuje schopnosť, ktorú Stvoriteľ dal človekovi, otvoriť sa Svätému Duchu a prijať jeho osobnú účasť. Je to oživujúci bod, lebo vyjadruje samotné prebývanie Pána, ktorý dáva život. Druhý kruh zahŕňa tvár a oči: je to kruh duše, čiže psychického sveta, sveta inteligencie, citu, vôle. Tretí kruh zahŕňa vlasy, ústa, bradu a predstavuje telo, čiže časť človeka, ktorá je najviac vystavená. Vlasy šedivejú a padajú. Ústa sa najzmyslovejšou časťou, lebo označujú, že človek potrebuje jesť, aby prežil. Vyjadrujú tak fyzickú zraniteľnosť a smrteľnosť ľudského tela. Štvrtý kruh na tento ikone je kruhom najčistejšieho svetla. Je to zlatá a svetlá žltá farba. Je to svetlo Sv. ducha, ktorý z najvnútornejšieho kruhu preniká psychický i telesný svet a zahaľuje osobu natoľko viditeľným svetlom, že aj iní ho môžu vidieť. Sv. Duch je ten, ktorý uskutočňuje dielo posvätenia, ktorý nasmerováva k Synovi, ktorý daruje ľudským očiam schopnosť vidieť v ukrižovanom Tvár Boha, dáva nám pochopiť, aký by mal byť človek: zahrnutý svetlom.

Ikona ukazuje, že **Sv. Duch** sa nedotýka len jednej dimenzie človeka, ale spočíva v celej osobe, prebýva v celom človekovi. Len vtedy, ak Duch preniká intelektuálny a psychický svet, usmerňuje gestá a telesnú činnosť, čiže preniká celú osobu, stáva sa viditeľným a ktokoľvek ho môže vnímať. Osoba, ktorá je preniknutá svetlom a ovocím Ducha, sa stáva živým nasmerovaním k Otcovi, obrazom, podobou Boha. Ikona nám zjavuje prvý význam „duchovna“ v kresťanskej tradícii: „duchovno“ je činnosť Svätého ducha, ktorá sa rozširuje na celý vesmír a umožňuje, aby nám veci, udalosti i osoby pripomínali Boha a nakoniec, aby nás s ním opäť zjednotili.

Ikona nám zjavuje kritérium duchovného života: **kristoformnosť**. Kto žije v duchu a vedie duchovný život, stáva sa postupne Božím slovom pre ľudí, bráni nám, aby sme o duchovnosti rozmýšľali v abstraktných a netelesných termínoch. Nemôže existovať žiadna duchovnosť sama o sebe, ale iba duchovnosť, ktorá je nerozlučne spojená so živou osobnou. Duchovnosť musí presvitať v konkrétnosti osoby, v jej činnosti, v ktorej sa osoba vteľuje, v kultúrnom, sociálnom a cirkevnom prostredí.

(Zdroj: ŠPIDLÍK, T. - RUPNIK, I.M.: Viera vo svetle ikon. Bratislava: Vydavateľstvo O. Németh.)

Modlitba: *Pod'te, pokloňme sa Kráľovi nášmu, Bohu. Pod'te, pokloňme sa Kristu, Kráľovi nášmu, Bohu. Pod'te, pokloňme sa a padnime pred samým Pánom Ježišom Kristom, Kráľom a Bohom našim.*

III. ZODPOVEDNOSŤ ZA SVOJU VIERU

Základná podtéma – oprava

► 3.1 Čo znamená veriť?

Práca s pracovným zošitom

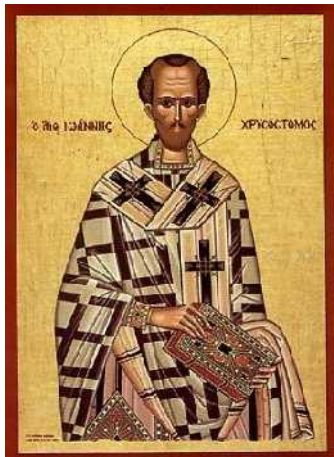
6. Ľudia, ktorí verili Bohu

V nasledovných príbehoch ľudí sa odráža ich viera v Boha. Prečítaj si ich a zakrúžkuj ten, ktorý ťa najviac oslovil.

Svätá muččenica Paraskeva, 28. október

Bola dcérou bohatých kresťanských rodičov; pochádzala z Ikonie. Po ich smrti zdedila veľký majetok, ktorý rozdávala chudobným. Pretože sa zaviazala sľubom panenstva, odmietala všetkých uchádzačov o jej ruku. Za Diokleciánovho prenasledovania bola obžalovaná z kresťanstva a uvrhnutá do väzenia. Keď ju predviedli pred vladára, ktorý sa jej opýtal na meno, povedala: „Som kresťanka, služobnica Kristova.“ Keď sa jej znova opýtal, odpovedala: „Najskôr sa slušilo, aby som povedala svoje meno vo večnom živote a až tak v časnom živote. Teda vo večnom živote som kresťanka a v časnom ma rodičia nazvali Paraskeva, pretože som sa narodila v piatok, v deň Kristovho utrpenia.“ (Paraskeva = grécky zn. piatok). Vladár sa ju snažil prehovoriť, aby obetovala modlám, ponúkal jej aj sobáš, ale svätica odmietla. Dal ju zbičovať a mučiť železnými nástrojmi; tak ju uvrhol do väzenia, aby tam zomrela. Boh ju však v noci zázračne uzdravil a stráž ju našla ráno úplne zdravú. Vladár sa jej snažil dokázať, že ju uzdravili pohanskí bohovia. Na jej žiadosť s ňou išiel do pohanského chrámu, mysliac si, že ide vzdať úctu bohom. Ona sa však pomodlila a všetky pohanské modly sa rozpadli na prach. Ľud začal kričať: „Veľký je Boh kresťanov.“ Opäť ju dal mučiť, no Pán ju ochránil. Vladár dostal strach a dal Paraskevu sťat mečom.

Sv. Ján Zlatoústy, 30. január

Sv. Ján Zlatoústy sa narodil v Antiochii medzi r. 340-350. Bol veľmi bystrý, vynikal rozhodnosťou a jasnosťou úsudkov. Získal veľmi dobré vzdelanie v literatúre a rečníctve. Na radu svojho priateľa Bazila sa zahĺbil do čítania Svätého písma. Neskôr sa odobral do hôr, aby tam v spoločnosti mníchov a pustovníkov mohol žiť jedine pre Boha. Po šiestich rokoch sa vrátil do Antiochie, aby mohol byť apoštolsky činný. Bol vysvätený za kňaza a veľmi horlivý. Nazvali ho Zlatoústym, keďže veľmi brilantne a zapálene hovorieval o Božích pravdách. Bol vysvätený za biskupa a ustanovený za konštantinopolského patriarchu, aj napriek svojmu nesúhlasu. Ján aj ako patriarcha Konštantinopola žil veľmi prísny životom. Drahý nábytok po svojom predchodcovi predal, peniaze rozdal chudobným, vyhýbal sa spoločnosti a zábavám, nikdy neusporadúval hostiny. Usiloval sa pozdvihnúť úroveň kňazov, tak duchovnú, ako aj vzdelanostnú. Napomínal cisárovnú Eudoxiu, ktorá bola pyšná, lakomá a utláčala ľud. Biskupi, poplatní cisárovnjej sa zhromaždili, zosadili Jána z hodnosti konštantinopolského patriarchu a požiadali cisára, aby Jána vypovedal do vyhnanstva v Arménsku. V roku 407 Jána vypovedali ešte ďalej, až k úpätiu Kaukazu. Počas cesty mu nedopriali ani oddych, za každého počasia musel pochodovať. Zomrel, sotva nastúpil na ďalší pochod. Ján zanechal po sebe najobsiahlejšie dielo zo všetkých východných gréckych otcov.

Svätá Makrína, 19. júl

Sv. Makrína sa narodila okolo r. 327, ako najstaršia z 10 detí. Pochádzala z Cézary v Kappadócií a bola sestrou neskorších cirkevných učiteľov. Makrínu doma vyučovala jej matka najmä na základe žalmov a knihy Prísloví. V 12 rokoch dosiahla Makrína podľa rímskeho práva vek na vydaj. Ako bolo vtedy zvykom, otec pre ňu vybral za snúbenca spomedzi nápadníkov mladého muža, advokáta, ktorý bol na začiatku svojej kariéry. Vystupoval ako obhajca tých, čo boli zbavení práv. Ale jej ženích zomrel ešte pred svadbou, a tak sa Makrína zriekla akéhokoľvek iného sobáša. Po otcovej smrti začala uskutočňovať svoju túžbu po založení spoločenstva zbožných žien. Prvotným cieľom Makríninho kláštora bola predovšetkým modlitba preplietaná prácou. V jej životopise sa hovorí o deťoch, pravdepodobne sirotách, ktoré Makrína v dobe hladu „zbierala po uliciach, starala sa o nich, sýtila ich a viedla ich k čistému a neskazenému životu.“ Makrína sa osvedčila vo svojom živote ako silná duchovná učiteľka, ale tiež ako v Kristovom duchu pôsobiaca duchovná matka. Zomrela v roku 380 v bolestiach s nepretržitou modlitbou na perách.

Vasil' Hopko, biskup a mučeník, 11. máj

Bl. Vasil' Hopko, gréckokatolícky pomocný biskup v Prešove, sa narodil v roku 1904 v obci Hrabské. Teologické štúdiá absolvoval na Gréckokatolíckej teologickej akadémii v Prešove; následne prijal kňazskú vysviacku. Bol spirituálom kňazského seminára, biskupským tajomníkom a profesorom pastorálnej a morálnej teológie. Vysvätený na biskupa bol v máji 1947. Pri udalostiach Prešovského soboru 28. apríla 1950 štátna moc postavila Gréckokatolícku cirkev mimo zákon. Biskup Vasil' bol zatknutý a po vyše roku veľmi krutého vyšetřovania bol odsúdený. Rozsudok znel: 15 rokov odňatia slobody, peňažný trest 20 000 Kčs, strata čestných občianskych práv na 10 rokov a prepadnutie celého majetku. Tým sa začala jeho strastiplná krížová cesta po neľudských komunistických väzniciach. S vážne podlomeným zdravím bol v máji 1964 z posledného väzenia prepustený podmienene na 3 roky. Po prepustení žil v Charitnom domove v Oseku v severných Čechách, kde bol v domácom väzení a stále sledovaný príslušníkmi ŠtB. Po obnovení Gréckokatolíckej cirkvi v júni 1968 vykonával síce funkciu svätiačeho biskupa, ale plne rehabilitovaný nebol. Zomrel na následky väzenia, 23. júla 1976 v Prešove. Počas exhumácie bola v jeho telesných ostatkoch toxologickou skúškou potvrdená nadmerná prítomnosť jedu-arzenu, ktorý podľa analýz musel byť podávaný v malých dávkach po dlhú dobu. Stal sa mučeníkom pre vieru, pretože obetoval svoj život pre Krista a pre Cirkev. Svoje biskupské heslo „Aby všetci boli jedno“ vo svojej biskupskej službe naplnil.

(Zdroj: PL, 9.roč. VO)

Základná podtéma - doplnenie

► Komu vlastne verím? Kto si, Bože?

- v téme môžeme poukázať aj na vnímanie Boha v modlitbách Cirkvi, v liturgických textoch.

Pozn. k úlohe pre učiteľa: Východná teológia sa vyznačuje presvedčením, že Boha nemožno pozitívne definovať, že skôr môžeme o ňom povedať, čím nie je, než to, čím je, že v istom zmysle musíme o ňom mlčať. Preto o ňom hovorí ako o nepochopiteľnom, neviditeľnom...

Práca s pracovným listom

7/A. Boh v Tradícii

Prečítaj si uvedený text z liturgie sv. Jána Zlatoústeho (z anafory) a podčiarkni vlastnosti Boha. Na základe textu sa porozprávajte v skupine o tom, ako je vnímaný Boh v Tradícii Cirkvi.

Naozaj je dôstojné a správne ospevovať ťa a zvelebovať, chváliť ťa a vzdávať ti vdaky i klaňať sa ti na každom mieste tvojho panovania, lebo ty si Boh nevýslovný, nepochopiteľný, neviditeľný a neobsiahnuteľný, večný si a nemeniteľný, ty i tvoj jednorodенý Syn i Duch tvoj Svätý. Ty si nás z nebytia priviedol k bytiu a tých, čo padli, znova si pozdvihol a neprestajne si konal všetko, aby si nás voviedol do neba a daroval nám svoje budúce kráľovstvo...

Svätý si a presvätý a veľkolepá je tvoja sláva. Ty si tak miloval svet, že si dal svojho jednorodенého Syna, aby nezahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život...

Prehľbujúca podtéma - doplnenie

► Jeden Boh a mnohí

Úlohy: - vytvoriť prezentáciu vybranej ikony (obsah: obrazy, odvolávky na Sv. písmo, popis ikony, aplikácia...)

- práca s ikonou Andreja Rubleva: Trojica, ktorá obsahuje rôzne „vnútorné“ geometrické členenia (kruh, trojuholník, štvorec, čaša... – vid' kniha od E. Sendlera: Tajomstvá Krista). Rozstrihať podľa tohto členenia ikonu a zložiť ju ako puzzle. Po zložení nájsť tieto geometrické tvary. Nájsť ich symboliku...

- vytvoriť koláž z rôznych obrazov/ikon zobrazujúcich Boha a vyjadrujúcich jeho vlastnosti, pravdy...

Texty pre učiteľa (podľa potreby aj pre žiakov)

Obrazy Boha v byzantskej a byzantsko-slovanskej ikonografii

Ikona Trojice (1)

Nie je možné namaľovať Najsvätejšiu Trojicu. Je však možné namaľovať obraz, v ktorom sa Najsvätejšia Trojica ľuďom zjavuje a komunikuje. Ľudský jazyk je neschopný vysloviť, vyjadriť Boha. Boh dokonca zakázal ľuďstvu robiť si jeho obrazy, aby ho ochránil od smutného klamstva idolatrie, pretože ako obraz zjavenia svojho Syna si vybral človeka. Boží Syn sa však zjavil v dlhej sérii obrazov, počnúc Adamom. No všetky tieto starozákonné obrazy sa naplňujú v Ježišovi Kristovi. Veríme v jedného Boha, ktorý je v troch Osobách. Do tohto tajomstva nás Boh postupne vovádzal v dejinách spásy.

V kresťanstve je obľúbeným obrazom, ktorý zjavuje toto Božie tajomstvo, návšteva troch poslov, ktorí pri Mamreho dube navštívili Abraháma a Sára. Svedčia o tom už maľba v katakombách v Ríme z 1. polovice 4. storočia. Na začiatku 5. storočia sa v chráme Santa Maria Maggiore v Ríme objavuje mozaika návštevy anjelov pri Mamre, kde je podľa vtedajšej interpretácie Pán sprevádzaný dvoma anjelmi. Niektorí v troch mužoch videli symbol Trojice (sv. Ambróz: „Videl troch, a poklonil sa jednému.“).

Trojičná interpretácia zobrazenia sa počas nesledujúcich storočí presadila. Ikona zobrazovala troch anjelov – prevažne tri totožné postavy z čelného pohľadu a totožné gestá rúk. Popri nich boli

zobrazovaní Abrahám a Sára, ktorí ich obsluhujú. Neskôr sa príprava jedla stala tichým úkonom klaňania sa.

Traja na ikone znamenajú život, dvaja neplodnosť. Dvaja nájdu svoj skutočný vzájomný vzťah len vtedy, ak ho zapoja do vzťahu tých Troch, ktorí prišli. Pod touto ikonou vidíme, čo robí Boh, aby vyšiel v ústrety človekovi, ktorý sa tak veľmi sústreďuje na svoj pád. Prichádza ako hosť, aby ho vyviedol z tohto tmavého tunela (Ex 13,21). Boh uznáva človeka a zveruje sa mu (Mk 10, 32). Človek už nedokáže vidieť Boha, preto Boh vidí človeka, nachádza ho a navštevuje. Boh robí práve to, čo chce, aby urobil aj človek: uzdravuje vzťah, v ktorom sa uznáva druhý.

Vrcholom tohto zobrazovania Trojice sa stala ikona Andreja Rubleva z 15. storočia, ktorá vychádzajú z predchádzajúcich ikon návštevy pri Mamreho dube, zobrazuje Trojicu v novom svetle.

Ikona z Mamre predstavuje pravé ovocie stromu života: pod stromom nachádzame Pána. V strede ikony je teda Kristus, odtý do červeného a modrého rúcha. Červená farba predstavuje božskosť a modrá ľudskú prirodzenosť. Stredný anjel (Kristus) je úplne obrátený k anjelovi po jeho pravici (k Otcovi), lebo „na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha“ (Jn1,1) (grécka predložka „pros“ sa prekladá ako „u“, ale označuje skôr pohyb. Vetu, ktorou začína evanjelium podľa Jána, treba rozumieť nasledovne: „Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo *obrátené k Otcovi*“).

Na ľavej strane ikony je anjel, ktorý zobrazuje Otca v zlatom rúchu. Zlato predstavuje svetlo, ktoré nezapadá, vernosť Boha. Cez svätosť Boha presvitá modrá farba, ktorú On nesie v hrudi. Predstavuje to, čo má Boh v srdci: ľudstvo. Obraz Otca necháva presvitať tajomstvo, ktoré sa od vekov ukrýva v mysli – čiže v srdci Otca: spasiť človeka, privinúť si ho k srdcu. Na Otcovo srdce – ľudstvo – hľadajú oči Krista (prostredného anjela). Za Otcom je vidieť dom, „dom Otca“, kde nás očakáva.

Tretí anjel na pravej strane ikony je Svätý Duch. Je najviac zohnutý k zemi, je odtý v modrom a prekrytý pozláteným zeleným odevom. Je to Boží Duch, ktorý sa počas stvorenia vznášal nad vodami a ktorý zvnútra hýbe všetko stvorenie (zelená farba) smerom k Stvoriteľovi. Sv. Duch je odtý v modrom, čo znamená, že je darovaný človekovi a že prebýva v jeho srdci. Je to teda vnútorný hosť, ktorý neprestajne človekovi pripomína pravdu, že je synom. Skala za Svätým Duchom je symbolom pevnosti, stálosti a podobne ako strom nad Synom smeruje k Domu Otca.

Svetelným centrom ikony je stól, na ktorom sa nachádza čaša. V nej spočíva eucharistický význam ikony. Pri reštaurovaní ikony sa ukázalo, že v čaši je vykĺmené teľa z hostiny. Rubľovova ikona zobrazuje jednotu troch božských Osôb, ich rozhovor pri čaši, symbole ich spoločenstva s ľudstvom.

(Zdroje: Špidlik – Rupnik: Viera vo svetle ikon; Sendler: Tajomstvá Krista)

Novozákonná Trojica (2)

Na tróne je zobrazený Otec ako stárec a po jeho pravici Syn. Medzi nimi vidno Svätého ducha v podobe holubice, často na pozadí osemramennej hviezdy, symbolu Božstva. Zobrazenie Otca a Syna zjednotených na jednom tróne mali vyjadrovať rovnosť Syna a večného Otca, ich božskú prirodzenosť. Tento typ sa objavoval aj ako obraz rozličných textov Písma: Ž 109/110, 1; Lk 22,69; Mk 16,19. Ikona bola veľmi rozšírená v Grécku. Jej zobrazovanie pochádza z novšieho obdobia (cca 16. stor.)

(Zdroje: Sendler: Tajomstvá Krista)

Ikona Otcovstva (3)

Táto ikonografia bola od 14. storočia veľmi rozšírená v Rusku. Na tróne s monumentálnym operadlom figurujú tri osoby, pričom celok vyjadruje jednotu ich božskej prirodzenosti. Otec (zobrazený na základe prorockého videnia knihy Daniel) má vzhľad starého muža, ale plného energie. Jeho odev je biely a zdobí ho na pravom ramene pozlátený pruh. Pravou rukou robí gesto žehnania a v ľavej drží pergamen. Jeho svätožiara obsahuje tvar kríža. Na kolenách mu sedí Syn, oblečený má odev zlatej farby. Kríž v jeho svätožiare je načrtnutý červenými čiarami. Pred sebou má kotúč, ktorého farby prechádzajú od bieleho obvodu cez odtiene modrej a modro-tmavozelenej farby uprostred. Na disku vzlieta holubica, symbol Svätého ducha. Samotný trón je nesený tromi ohnivými kolesami, čo je

zobrazenie nebeskej hierarchie najbližšej k božiemu majestátu. Dvaja styliti (stĺpnici – svätci, ktorí žili na stĺpoch) na bokoch odrážajú sýrsku tradíciu, ktorá v nich videla pomocníkov archanjelov. Postavička na pravej strane je pravdepodobne svätý patrón darcu. Pôvod motívu Otcovstva niektorí hľadajú na Západe, niektorí už v biblickom texte Jn 1,18 alebo u Jána Damaského – sýrčana, ktorý hovorí, že Syna zrodil Otec a zjavenie Ducha nazýva „vytrysknutie“. Takéto zobrazovanie Boha bolo však predmetom mnohých diskusií – malo mnoho zástancov i protivníkov. Na moskovskom sneme v roku 1551 bolo odsúdené, no vyskytuje sa dodnes, zdôvodňované tým, že jeho základom je prorocké videnie zo Sv. písma.
(Zdroje: Sandler: Tajomstvá Krista)

Ikona Božej múdrosti (4)

V biblickom slova zmysle je múdrosť chápaná skôr prakticky – ako umenie dobre žiť. Človek ju objavuje vtedy, keď objavuje skrytý zmysel vecí okolo seba. Tento „skrytý zmysel vecí“, ktorý „múdry“ človek spoznáva, je vlastne odrazom Božej múdrosti, s ktorou bol celý svet stvorený. Už v staroveku existovala skupina ľudí (filozofí), ktorí nielen spoznávali svet okolo seba, ale snažili sa hľadať aj hlbší zmysel vecí a udalostí.

Trón, na ktorom Sofia sedí, má sedem oporných stĺpov (porov. Prís 9,1). Týchto sedem stĺpov je považovaných za symbol siedmych darov Sv. Ducha, lebo tak Vtelenie ako aj život Cirkvi sa uskutočňuje pôsobením Svätého Ducha. Sv. Irenej dokonca stotožňoval Sofiu so Svätým Duchom, keď hovoril, že „k Otcovi vždy patrí Slovo a Múdrosť, Syn a Duch.“ Na tróne sedí alegorická postava Sofie, ktorá má podobu anjela a tvár ženy (aj v Knihe prísloví Múdrosť o sebe hovorí v ženskom rode). Po pravej strane Sofie stojí sv. Ján Krstiteľ, po ľavej Bohorodička (ako na ikone Deésis). Nachádza sa v kruhu, ktorý je symbolom večnosti. Božia Múdrosť je večná. Na hlave má korunu, na sebe kráľovskú odev a v ruke žezlo, symbol kráľovskej moci. V druhej ruke má zvitok, znak múdrosti. Nohy má opreté o skalú. Je zaujímavé, že pravoslávny teológ Evdokimov hovorí, že ide o skalú o ktorej Ježiš povedal „na tejto skale postavím svoju Cirkev“ (Mt 16, 18). Tieto slová však Ježiš povedal Petrovi. No aj Peter a jeho nástupcovia, rímski pápeži, sú len viditeľnou hlavou Cirkvi, Kristovými námestníkmi. Skutočnou hlavou a základným kameňom Cirkvi je Kristus. Apoštol Peter, ktorý bol nazvaný skalou, o tom hovorí: „Prichádzajte k nemu, k živému kameňu, ktorý ľudia síce zavrhli, ale pred Bohom je vyvolený a vzácny... Preto je v Písme: "Hľa, kladiem na Sione kameň uholný, vyvolený a vzácny; kto v neho verí, nebude zahanbený."“ (1 Pt 2,4.6).

Podľa ortodoxnej tradície, Sophia je Ježiš Kristus, čo odvodzujú od 1Kor 1,24: „...my však ohlasujeme ukrižovaného Krista, pre Židov pohoršenie, pre pohanov bláznovstvo, ale pre povolanych, tak Židov ako Grékov, Krista - Božiu moc a Božiu múdrosť.“ Prezentácia Krista ako anjela je pomerne typická pre ranné kresťanstvo. Trullská synoda (692) odporúčala zobrazovať Krista ako človeka, čo bolo spôsobené kristologickými spormi. Preto je obraz Krista ako anjela zriedkavý.

Zaujímavá je tiež verzia tejto ikony z Kyjevského chrámu Sv. Sofie: zobrazuje sedem stĺpov, sedem mudrcov a sedem krokov vedúcich k Bohorodičke s Ježišom „Vy ste z neho v Kristovi Ježišovi, ktorý sa pre nás stal múdrosťou od Boha.“ (1Kor, 1,30) Mená siedmich krokov napísaných na schodoch sú: viera, nádej, láska, čistota, pokora, milosť, sláva.

(Zdroje: internet; MOJZEŠ, M.: Ikona Božej múdrosti. In: revue.logosnet.biz/logos34-2005-05)

► 3.3 Dogmy – reč viery

- Úlohy:** - skúste vytvoriť stručný, no zaujímavý prehľad všetkých (21) cirkevných snemov;
- vymenujte niektorých svätých cirkevných otcov, ktorí pôsobili na týchto snemoch;
- zistíte, ako sa venoval II. vatikánsky koncil otázke Východných katolíckych cirkví, aké dokumenty k tomu vydal, k čomu ich /nás povzbudzuje;
- nájdite na internete ikony niektorých snemov...

Texty pre učiteľa

Snemy – koncily na kresťanskom Východe

Cirkev však v období prvých troch storočí, predovšetkým svoje sily upotrebovala v boji o svoju existenciu s pohanstvom. Neskôr, keď dostala slobodu Milánskym ediktom v roku 313 mohla sústrediť svoje sily k premoženiu vnútorných sporov, ktoré vznikali v cirkvi ohľadom dogmatických otázok.

V priebehu 4. a 6. storočia vznikol celý rad mylných náuk o základných článkoch viery. To malo za následok veľký rozvoj teológie, ale aj vznik veľkých bojov, pretože sa v nich zúčastňovali v širokej miere aj veriaci a nezriedka dochádzalo aj k zasahovaniu cisárov do čisto cirkevných záležitostí. Tieto teologické spory čo do obsahu, významu, ako aj územného dosahu boli oveľa väčšie ako v predchádzajúcom období. Zvlášť zasahovali východnú časť impéria, ale neobišli ani Západ. Tieto spory viedli k zvolaniu všeobecných koncilov – snemov, kde Cirkev pod vedením Sv. Ducha riešila vieroučné otázky a formulovala správne kresťanské učenie a odsúdila herézy (nesprávne učenie). Totiž biskupi, ako predstavení cirkevných obcí, sa od počiatku schádzavali, aby sa radili o otázkach viery a mravov, či liturgických predpisoch, disciplíny a prijímali spoločné rozhodnutia. Konali tak podľa vzoru apoštolov (viď apoštolský snem). Zo zhromaždení pastierov Cirkvi mali najväčší význam všeobecné ekumenické koncily. Samotné pomenovanie Koncil (lat.: concilium – stretnutie, schôdza) je názov zhromaždenia vysokých cirkevných hodnostárov cirkvi, ktorí sa schádzavajú podľa zákonitých ustanovení, aby riešili vieroučné a mravoučné otázky. Ekumenický koncil (gr. oikumené – všeobecné zhromaždenie je zhromaždenie biskupov celého sveta zvolané, vedené a schvaľované pápežom ako hlavou celej Cirkvi a nástupcom sv. Petra. Doteraz ich bolo v histórii Cirkvi celkovo 21, prvých osem koncilov zvolali cisári, ďalšie pápež. Prvých 7 snemov sa konalo na kresťanskom Východe.

V liturgickom roku si niekoľkokrát pripomíname tieto vážne udalosti z dejín spásy (napr. v máji 7. nedeľa Päťdesiatnice svätých otcov Prvého ekumenického snemu; v novembri Nedeľa svätých otcov Svätého siedmeho všeobecného snemu; v júli Pamiatka svätých otcov šiestich ekumenických snemov).

Prvý všeobecný snem bol zvolaný v r. 325 do Nicei (Malá Ázia). Je prvým z veľkých ekumenických snemov, ktorý uznáva východná i západná Cirkev. Zvolal ho sv. Konštantín Veľký. Hlavnou témou bola otázka prirodzenosti Ježiša Krista a jeho vzťahu k Otcovi. Heretický kňaz Ários učil, že Ježiš nie je rovný Otcovi, ale že je najdokonalejšie Božie stvorenie, teda popieral božstvo Ježiša Krista. V diskusii vynikal sv. Atanáž Veľký, no zúčastnili sa aj napr. sv. Spiridon, sv. Mikuláš z Myri a iní. Snem prijal symbol viery záväzný pre všetkých kresťanov, ktorý potvrdzoval, že Ježiš je „jednej podstaty s Ocom“. Tento symbol sa stal základom nicejsko-konštantinopolského vyznania viery.

Druhý všeobecný snem sa konal v roku 381, ktorý zvolal do Konštantinopola cisár Teodózios Veľký. Tento snem potvrdil rozhodnutia I. snemu, čím prispel k víťazstvu nad ariánskou herézou. Odsúdil herézy, z ktorých jedna neuznávala božstvo Svätého Ducha a učila, že je stvorením Syna a druhá popierala Kristovu dokonalú ľudskú prirodzenosť. Doplnil Symbol viery 5 článkami.

Tretí všeobecný snem zvolal cisár Teodózios II. Malý na odporúčanie Cirkvi do Efezu v roku 431. Odsúdil herézu biskupa Nestória, ktorý tvrdil, že Mária porodila Krista len ako človeka, preto ju nazval Kristorodička. Otcovia snemu vyznali „jedného Pána Ježiša Krista a Božieho Syna, dokonalého Boha a dokonalého človeka“. Matku Spasiteľa nazvali Bohorodička.

Štvrtý všeobecný snem. Tento snem konaný v Chalcedone v roku 451 zvolali na odporúčanie cirkvi cisár Markianos a Pulchéria. Odsúdil blud monofyzitizmu, ktorý tvrdil, že po narodení Krista, Božia prirodzenosť pohltila ľudskú. Snem potvrdil, že v osobe Krista sa zjednotili dve prirodzenosti – božská a ľudská – bez toho, aby sa zmiešali alebo rozdeľovali.

Piaty všeobecný snem, konaný v roku 553 v Konštantinopole zvolal cisár Justinián. Odsúdil opäť monofyzitov a rôzne knihy s heretickým obsahom.

Šiesty všeobecný snem. Cisár Konštantín Pogonatos ho zvolal v roku 680 do Konštantinopolu. Snem odsúdil monoteletizmus, ktorý tvrdil, že v Kristovi je len jedna vôľa – Božia. Otcovia snemu vyhlásili, že v Kristovi sú dve vôle – božská a ľudská.

Siedmy všeobecný snem sa konal v roku 787 v Nicei. Po smrti cisára Leva IV., ktorý dal príkaz odstrániť ikony z chrámov, jeho manželka Irena s podporou patriarchu Tarasa zvolala tento snem, ktorý odsúdil ikonoboreckú herézu a vrátil ikony do chrámov. Otcovia na ňom zdôraznili, že keď sa klaniame ikonám, prejavujeme úctu osobám, ktoré sú na nich zobrazené. Nie je to však taká úcta, aká patrí len Bohu.

(Zdroje: ŠTURÁK, P.: www.zoe.sk; ZOZUEÁK – ZOZUEÁKOVÁ: Svätý Duch a Cirkev. Učebnica NV pre 5. roč. ZŠ)

NICEJSKO-KONŠTANTINOPOLSKÉ VYZNANIE VIERY

Verím v jedného Boha, Otca všemohúceho, Stvoriteľa neba i zeme, sveta viditeľného i neviditeľného.

I v jedného Pána Ježiša Krista, jednorodného Syna Božieho, zrodeného z Otca pred všetkými vekmi;

Svetlo zo Svetla, pravého Boha z Boha pravého, splodeného, nie stvoreného, jednej podstaty s Otcom.

Skrze neho bolo všetko stvorené. On pre nás ľudí a pre našu spásu zostúpil z nebies.

A mocou Ducha Svätého vzal si telo z Márie Panny a stal sa človekom.

Za nás bol aj ukrižovaný za vlády Poncia Piláta, bol umučený a pochovaný, ale tretieho dňa vstal z mŕtvych podľa Svätého písma.

A vstúpil do neba, sedí po pravici Otca.

A zasa príde v sláve súdiť živých i mŕtvych a jeho kráľovstvu nebude konca.

I v Ducha Svätého, Pána a Oživovateľa, ktorý vychádza z Otca i Syna.

Jemu sa zároveň vzdáva tá istá poklona a sláva ako Otcovi a Synovi. On hovoril ústami prorokov.

V jednu, svätú, všeobecnú, apoštolskú Cirkev.

Vyznávam jeden krst na odpustenie hriechov a očakávam vzkriesenie mŕtvych a život budúceho veku. Amen.

Úloha: - pri recitovaní alebo spievaní vyznania viery sa pokúsme uvedomiť si, že je to naše vyznanie viery, ktoré by nemalo znieť iba v chráme na bohoslužbách, ale hlavne v každodennom živote.
- pri téme pracujte v skupine s katechizmom pre mladých YOUCAT.

Nicejsko-konštantinopolské vyznanie viery

Má veľkú autoritu preto, že pochádza z prvých dvoch ekumenických snemov (r. 325 v Nicei a r. 381 Carihrade). Ešte aj dnes je spoločné všetkým veľkým cirkvám Východu i Západu. Nicejsko-konštantinopolské vyznanie viery vzniklo na Východe. Spočiatku sa používalo v krstnej liturgii. Dospelí katechumeni recitovali krátke vyznanie viery - bolo to osobné vyznanie viery pred prijatím krstu. Do liturgie ho zaviedol konštantinopolský patriarcha Timotej (511-517). (Zdroj: PL, 9.roč. VO)

NOVÁ prehlbujúca podtéma

► Ikona Päťdesiatnice

- tému možno prebrať aj v rámci podtémy „Verím v Ducha svätého..., v Cirkvev...“

Ikona Päťdesiatnice – ikona Cirkvi

V biblických zjaveniach je veľmi obmedzený viditeľný prvok. Slúži len na to, aby upozornil na prítomnosť Boha, ktorý hovorí. K takému typu zjavení patrí aj Päťdesiatnica – vyliatie Svätého Ducha (Sk 2,1n). Z neba bolo počuť hukot, akoby to bol vietor, zjavili sa jazyky, akoby ohnivé. A Božie slovo? Tentoraz zaznelo z úst apoštolov: zúčastňujeme sa na zrode Cirkvi a odteraz bude Boh hovoriť k ľuďom prostredníctvom nej. Ikonopisecky je veľmi ťažké zobrazit' vietor, ľahšie sa umelcom zobrazuje oheň nad apoštolmi. No východní majstri ikony sústredili svoju pozornosť na to podstatné: zrod Cirkvi.

Apoštolí tvoria polkruh. Tento postoj sa opakuje na ikonách, ktoré zobrazujú ekumenické snemy. Východné cirkvi si v liturgii pripomínajú prvé veľké snemy ako slávnosti Svätého Ducha. Uprostred nich vidíme prázdny, no osvetlený priestor: je to trón pripravený pre druhý príchod Pána, ktorého teraz nie je možné vidieť, ale ktorý je stále prítomný ako Hlava svojho mystického tela. Apoštolí na ikone nehovoria, ale mlčia, počúvajú Božie Slovo, ktoré však neočakávajú z vonku, ale z vnútorného osvetlenia. Podobajú sa na duchovných mužov, ktorí sa modlia modlitbu srdca. Neprítomnosťou Bohorodičky a iných svedkov udalosti sa chce podčiarknuť hierarchický charakter cirkevného magistéria. Na tejto ikone teda nie je podčiarknutý aspekt cirkvi ako Božieho ľudu, ale nachádza tu miesto kozmický okamih všeobecného posvätenia prostredníctvom apoštolov a ich nástupcov. Zbor apoštolov nie je kolektívom, ale spoločenstvom. Každý má zvláštny odev, no všetci sú ikonou Krista. Niektorí majú v rukách zvitok, ktorý poukazuje na ohlasovanie evanjelia, iní knihu, ktorá predstavuje učenie kázania.

Pod ich nohami je zobrazená jaskyňa v tvare väzenia, kde sa nachádza záhadná postava. Ide o Kozmos. Má výzor kráľa, lebo predstavuje národy, ktoré podliehali byzantskému cisárovi. Je to zároveň aj zosobnenie stvoreného vesmíru. Motívom sa stal text sv. Pavla: Rim 8, 19 – 21. Od chvíle, kedy je cirkev zahrnutá do procesu spásy sveta, niet mimo nej spásy.

(Zdroj: ŠPIDLÍK – RUPNIK: Viera vo svetle ikon.)

Úloha: Vo svetle výkladu ikony Päťdesiatnice uvažuj o nasledujúcich otázkach a diskutujte o nich v skupine: Čím je Cirkev pre mňa?
Čo očakávam od Cirkvi?
Čo Cirkev očakáva odo mňa?

Uvažujte nad ikonou Cirkev ako loď – čo znázorňuje, čo vyjadruje, čo je jej centrom – kam nás upriamuje...

Modlitba:

*Videli sme pravé svetlo, prijali sme nebeského Ducha,
našli sme pravú vieru, klaniam sa nedeliteľnej Trojici, lebo ona nás spasila.*

IV. ZODPOVEDNOSŤ ZA BUDOVANIE VZŤAHOV

- v rámci podtém uvedených v MP alebo samostatne sa môžete venovať téme predmanželskej čistoty, jej hodnote, kráse a ochrane.

Práca s pracovným listom:

Jozef Egyptský	Sv. Mojžiš Uhorský
<p>Jozefa odvliekli do Egypta a tam ho kúpil Egyptan Putifar, faraónov dvoran, veliteľ telesnej stráže, od Izmaelitov, ktorí ho ta doviedli. S Jozefom však bol Pán, takže sa mu všetko darilo a ostal v dome svojho egyptského pána. Keď jeho pán videl, že je s ním Pán a že Pán vo všetkom, čo robil, požehnával jeho ruky, Jozef našiel milosť v jeho očiach. I posluhoval mu a neskôr ho urobil správcom svojho domu a do jeho rúk zveril všetko, čo mal. A odkedy ho urobil správcom svojho domu a všetkého svojho majetku, Pán pre Jozefa požehnával Egyptanov dom. Pánovo požehnanie bolo na všetkom, čo mal v dome i na poli. A tak zveril do Jozefových rúk všetok majetok a sám sa nestaral o nič inšie ako o chlieb, ktorý jedol. Jozef však mal peknú tvár a krásnu postavu. Po týchto udalostiach žena jeho pána nechala na Jozefovi oči a povedala mu: „Lahni si so mnou!“ On však odoprel a povedal žene svojho pána: „Pozri, môj pán sa o nič vo svojom dome nebojí predom mnou a zveril na mňa celý svoj majetok. Už ani sám nemá väčšej moci v tomto dome ako ja a nevyhradil si nič predom mnou okrem teba, lebo ty si jeho žena. Ako by som sa mohol dopustiť takej veľkej krivdy a proti Bohu sa prehrešiť?“ A hoci prehovárala Jozefa deň čo deň, nepočúvol ju aby si s ňou ľahol a bol s ňou. V istý deň sa však stalo, že vošiel do domu, aby vykonal svoje povinnosti a nik z domácich nebol dnu. Tu ho ona chytila za plášť a vravela mu: „Lahni si so mnou!“ On jej však nechal plášť v ruke a utiekol; vybehol von. Keď videla, že jej nechal plášť v ruke a utiekol von, zavolala domácich a vravela im: „Pozrite len, priviedol nám hebrejského muža, aby nás priniesol na posmech! Prišiel ku mne, že si so mnou ľahne, ale ja som hlasne volala. Keď počul, že kričím, nechal ležať pri mne svoj plášť, dal sa na útek a vybehol von.“ A nechala plášť ležať pri sebe, kým nedošiel jej pán. Potom mu rozprávala to isté a vravela: „Hebrejský otrok, ktorého si nám priviedol, prišiel ku mne dnu, aby si zo mňa urobil posmech. Ale keď som začala kričať, nechal pri mne svoj plášť a utiekol von.“ Keď jeho pán vypočul ženino rozprávanie, ktoré zakončila: „Ako ti pravím, tak sa ku mne zachoval tvoj sluha,“ veľmi sa rozhneval a dal Jozefa chytiť a uvrhnúť do žalára, kde boli uväznení kráľovskí väzni. A tak tam bol zatvorený.</p>	<p>Mojžiš Uhorský (?990 – 1043) bol byzantského obradu. Bol vznešeného vztahu, dobre vyvinutý, pekný muž, pravdepodobne vojak. Ale je možné aj to, že sa venoval vedeckému životu, opisovaniu kníh. Je o ňom zaznamenané, že sám mal peknú knižnicu. Prv bol v službách kniežaťa dávnjej Rusi, Borisa, aj so svojim bratom Jurajom.</p> <p>Po zavraždení Borisa Mojžiš (Mojsěj) sa zachránil a kúpila ho mladá poľská vdova ako otroka, ktorá ho všemožným spôsobom chcela zviazať: lichôtkami, príslubom vyslobodenia z otroctva, vyberanými jedlami a oblečením... Mojžiš to však všetko odvrhne od seba: ešte úpenlivejšie sa modlí, ešte tvrdšie sa postí. Žena keď vidí, že Mojžiš si radšej zvolí zbožný život, chce ho zahubiť a vydáva ho na hladomor.</p> <p>Neskôr si žiadala, aby sa stal jej manželom. Mojžiš s tým však súhlasiť nijako nechcel a zvolil si radšej Bohu zasvätený mníšsky život. „Nedokážeš ma zlákať pominuteľnými vecami tohto sveta, ani bohatstvom mojej duše nevieš ukradnúť.“ Žena sa mu vyhráža smrťou. Mojžiš sa však jej vyhrážok nezľakol. A keď zo Svätej Hory (Athos), tajne prichádza za Mojžišom mních, "podstrihne ho na mnícha". Teraz už vdova stráca všetku svoju nádej a bitkou chce zlomiť Mojžišovu silu: „Natoľko ho zbili palicami, že jeho krv zmáčala zem.“ Nakoniec ho dala zmrzačiť. Takto zvíťazí nie žena, ale Mojžiš.</p> <p>Po mnohých mučeniach sa nakoniec dostal do Kyjeva, kde zvyšok svojho života prežil v čestnom mníšstve. Usmerňuje našu pozornosť na viaceré hodnoty. V prvom rade na plnenie každodennej povinnosti, čiže na tú služiacu lásku, ktorou slúžil svojmu pánovi, kniežaťu Borisovi. Ďalej je vzorom v prijatí povolania, v námahe a boji preňho, a verný život v ňom. Nakoniec vyzýva našu pozornosť na hodnoty čistoty a panenstva, lebo sa držal svojich ideí aj za cenu mimoriadnych ťažkostí a mučení. Preto je aj prirátaný k dlho trpiacim (trpiteľom). Trpiteľ je ten, kto sa podobá Kristovi v tom, že v mene lásky voči Bohu, dokáže prekonať lásku voči životu a svetu, kto, ako Mojžiš, nijako nepodlieha pokušeniu, dokáže zachovať svoju čistotu aj vtedy, keď zato musí zniesť veľké mučenie.</p> <p>Mojžiš Uhorský svieti na oblohe Cirkvi ako príklad mužskej čistoty. Liturgické texty ho prirovnávajú k starozákonnému Jozefovi.</p>

Ale Pán bol s Jozefom, zľutoval sa nad ním a zveril ho do priazne správcu žalára, takže správca žalára podriadil Jozefovi všetkých väzňov, čo boli v žalári. Čokoľvek sa tam robilo, robilo sa na jeho rozkaz. Správca žalára sa nestaral o nič, čo jemu podliehalo, lebo Pán bol s ním; vo všetkom, čo robil Pán mu dožičil úspech. (Gn 39)

Diskutujte v skupine:

- Porovnajte uvedené príbehy a nájdite spoločné prvky oboch postáv.
- Prečo boli ochotní znášať ťažkosti, väzenie a utrpenia aj napriek tomu, že neurobili nič zlé?
- V čom spočívalo hrdinstvo a krása oboch mužov?
- Ako vnímate hodnotu čistoty vo vzťahu chlapec – dievča? Ako je vnímaná v spoločnosti, v médiách, medzi vašimi rovesníkmi, rodičmi...
- Ako chrániť čistotu v myšlienkach, vzťahoch, slovách?

Výklad

Čistota ako dar a nepominuteľná hodnota

„Blažení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha.“

Blažení mladí, ktorí objavia čistotu ako vzácnu perlu a nehrajú sa s vlastnými citmi a citmi druhých, ale ich očisťujú a vychovávajú, aby boli pripravení v čase veľkých rozhodnutí.

Dar čistého srdca sa dosahuje v každodennom boji so svojimi slabosťami a silami zla. Je veľmi dôležité usporiadať si život a uskutočňovať každodenný program práce na sebe. Preto si treba zostaviť denný rozvrh, v ktorom musí byť určený čas na modlitbu, prácu (učenie sa) a oddych (najlepšie nejaký druh športu). A so železnou dôslednosťou ho uskutočňovať.

Nikdy sa nedaj znechutiť a nepodliehaj v boji s nečistými pokušeniami. Františkána, neskoršieho Pátra Pia, v období dospievania trápili nečisté pokušenía, zvlášť v noci. Bojoval s nimi modliac sa dovtedy, kým trvali, a dával si rôzne umŕtvenia. Tak sa cvičil v premáhaní pokušení. Oplatí sa prijať jeho radu, ktorú dával kajúcnikom v spovednici: „Diabol je ako pes na reťazi; mimo dosahu reťaze nemôže nikoho uhryznúť. Preto je lepšie zachovať si odstup. Ak sa príliš priblížiš, dolapí ťa. Nezabúdaj, že diabol pozná len jedny dvere do tvojej duše: tvoju vôľu. Neexistuje iný, tajný vchod.“ Preto sa nikdy nevystavuj priamemu pôsobeniu diabla skrze pornografiu.

Čistota teda predpokladá naučiť sa sebaovládaniu. Alternatíva je zrejma: alebo ovládaš svoje vášne a nadobudneš pokoj, alebo sa necháš nimi zotročiť a staneš sa nešťastným. (Zdroj: PL, 9.roč. VO)

Úloha: Napiš vlastnú modlitbu za dar čistoty:

Práca so Sv. písmom

V Svätom písme môžeme čítať Božie myšlienky o čistote:

- jednotlivé súradnice uvedené v texte môžete dať žiakom nájsť a prečítať, pokúsiť sa vysvetliť ich:

Čistota je sloboda: Telo nie je na smilstvo, lež pre Pána a Pán pre telo. Alebo neviete, že vaše telo je chrámom Svätého Ducha, ktorý je vo vás, ktorého máte od Boha, a že nepatrite sebe? (1 Kor 6, 13.19)

Čistota je víťazstvo nad inštinkami. Lebo to je Božia vôľa, vaše posvätenie: aby ste sa zdržiavali smilstva a aby každý z vás vedel mať svoju nádobu vo svätosti a v úcte, nie v žiadostivej vášni ako pohania, ktorí nepoznajú Boha, aby nik v tejto veci nevybočil z medzí a nepodvádzal svojho brata. (1 Sol 4, 3-6)

Čistota je ušľachtilá vernosť. Počuli ste, že otcom bolo povedané: „Nescudzoložíš!“ No ja vám hovorím: Každý, kto na ženu hľadá žiadostivo, už s ňou scudzoložil vo svojom srdci. (Mt 5, 27)

Čistota sa rodí v srdci. Ale ovocie Ducha je láska, radosť, pokoj, trpezlivosť, láskavosť, dobrota, vernosť, miernosť, zdržanlivosť. (Gal 5, 22-23)

Bože, stvor vo mne srdce čisté. (Ž 51, 12)

Čistota je odvaha, sila. A ak ťa zväzda na hriech tvoje oko, vylúp ho. Ak by ťa zväzda na hriech tvoja ruka, odtni ju. (Mk 9, 47.43) (Zdroj: PL, 9.roč. VO)

Z výrokov otcov púšte:

- jednotlivé výroky otcov púšte je možné rozdať žiakom a nájsť v nich spôsoby ochrany čistoty. Ich rady nie sú teóriou, ale prežitými skúsenosťami, overenými v bojoch o svätosť.

▪ *Starec povedal: „Roztržitú myseľ ustáli čítanie, bdenie a modlitba. Planúcu žiadostivosť uhasí hlad, námaha a život v samote. Hnev ukludní spev žalmov, vytrvalosť a milosrdenstvo. A to všetko len keď sa to deje vo vhodný čas a vo vhodnej miere, pretože to, čo prichádza v nevhodný čas a bez miery, je prchavé a skôr škodlivé, než prospešné.“*

▪ *Blažená Synkletika povedala: „Ako tie najprudkejšie jedy vyhánajú jedovaté zvieratá, tak modlitba a pôst zaženú nečistú myšlienku.“*

▪ *Abba Pimen povedal: „Tak ako cisárová telesná stráž stojí stále v pohotovosti nablízku, tak musí byť duša pohotovo pripravená na útok démona smilstva.“*

▪ *Abba Pimen povedal: „Pomoc Božia, ktorá obklopuje človeka je veľká, ale my hlavne nedovoľme svojim očiam voľne sa dívať.“*

▪ *Jeden starec pustovník povedal o myšlienkách na smilstvo: „Na lôžku by si chcel dosiahnuť spásu? Bež, pracuj. Bež a namáhaj sa. Chod', hľadaj a nájdeš. Bdej, klop a bude ti otvorené. Aj vo svete existujú zápasníci a tí získavajú víťazný veniec za to, že znášajú mnoho rán, sú vytrvalí a silní. Videl si, aké veľké úsilie vynakladajú pre telesný prospech? Preto sa aj ty postav a snaž sa. Boh potom bude bojovať proti nepriateľom za teba.“*

(Zdroj: Apoftegmata I.)

Prehľbujúca podtéma – doplnenie

► **Je to láska?**

Filozofický rozhovor: Krása človeka

„Krása spasí svet“ (Dostojevský). Čo si o tom myslíte vy?

Text pre učiteľa (s textom môžu pracovať aj žiaci)

Ikona ako povolanie ku kráse

„Krása spasí svet.“ (Dostojevskij)

Ikona nie je modlou, nie je amuletom a nie je ani obrazom, ktorý si uctieame pre krásny estetický zážitok či harmóniu farieb. Je oknom otvoreným do neba. Okno vo všeobecnosti je predmet, skrz

ktorý pozorujeme náš pozemský priestor, čo nás obklopuje. Ikona je okno, ktoré nám otvára priestor už oslávenej cirkvi a pozýva nás doň. Aj preto sa ikona zámerne vyhýba akémukoľvek realistickému zobrazeniu, pretože to, čo nás nekonečne presahuje, môžeme zachytiť len symbolicky. Tieto symbolické obrazy, ktorými Boh hovoril k svojmu ľudu počas celých dejín spásy, našli svoj vrchol v jedinom obraze. Týmto obrazom je vtelený Boží Syn Ježiš Kristus, ktorý nám zjavil Otca. Do Kristovho narodenia platný zákaz zobrazovania nachádza svoj pravdivý význam a zmysel vo vtelení Krista. V Kristovi sa naplňuje zákon i písma prorokov. Hoci poznáme veľa rôznych ikon, v podstate je len jedna ikona. Ikona Krista. Vo všetkých svätých zobrazených na ikonách si uctieame Krista. Ich účasť na Jeho živote sa stala pre nás lampou, ktorú nemožno ukryť pod mericu, a svieti nám i dnes ako svetlo pre naše nohy.

V dejinách umenia azda ani nenájdeme obdobie, v ktorom by sa talentovaná ruka umelca nepokúsila zachytiť krásu ženy. S postupne sa meniacimi ideálmi proporcií sa následne menila aj technika samotného vyobrazenia. Táto neustála premena výtvarného zobrazenia ženy je pozorovateľná dodnes. Každé obdobie svojím myslením nepochybne ovplyvnilo spôsob zobrazovania. Bolo to tak vždy a nie je to iné ani dnes. Sme svedkami toho, že vo výtvarných zobrazeniach ženy prevažuje viac atraktívno-erotický element ako model matky. Tento jav je len obyčajným zrkadlom odrážajúcim povahu spoločnosti, v ktorej práve žijeme. Azda najväčším protipólom týchto tendencií v umení je práve na prvý pohľad až príliš strohá byzantská ikona. Spoločnosť, ktorou sme všetci obklopení, nie je ateistická. Veľa signálov ukazuje, že ľudia prahnú po duchovne. Vo výtvarnom umení môžeme vidieť zmes mystiky, tajomna, orientálnych prúdov túžiacich dotknúť sa nepoznaného. Texty súčasných piesní, hitov v rádiách sú poprepletané slovami, ako napr. Boh, nebo, raj, anjeli, svätí, večnosť, duša, ktoré sú odtrhnuté od ich skutočného významu, vytvárajúc tak obrazy poloprávd a dojmov, ktoré sa usilujú suplovať človekov absentujúci vzťah s Bohom. Možno nenápadným signálom túžby po Bohu sú aj svetu neslávne známe dievčatá trpiace anorexiou. Svojimi proporciami očividne pripomínajú niektoré svätice na ikonách. Napr. zobrazenie prepodobnej Márie Egyptskej na ikone.

Je všeobecne známe, že odmietanie stravy u dievčat s anorexiou vo veľkej miere súvisí s neprijatím sa. Príčinou teda nie je len mylný výber ideálu krásy, ale omnoho viac absencia vlastnej identity. Hľadanie svojej totožnosti je už však hľadanie Boha, ktorý jediný dokáže dať odpoveď na zmysel nášho života. Samotné nejedenie prilieha čisto duchovným bytostiam – anjelom. Svätí zobrazení v ikonách si, naopak, svoju dôstojnosť v Kristovi hlboko uvedomovali. Ich vychudnuté telá na ikonách sú výrazom duchovnej premeny, ktorá neobišla ani ich telo. Spomenutá prepodobná Mária Egyptská je možno jedna z výnimiek, pretože po svojom obrátení žijúc na púšti naozaj prijímala okrem korenkov takmer len eucharistický pokrm, ktorý jej nosil ctihodný mních Zosima. Táto svätá žena, ktorá pred svojou premenou 17 rokov žila ako prostitútka, a to ani nie pre zisk, ale len z čistej telesnej žiadostivosti, poznala stratu vlastnej dôstojnosti. V Jeruzaleme chcela na sviatok Povýšenia svätého kríža vojsť do chrámu, ale nemohla. Neviditeľná Božia moc jej bránila fyzicky vstúpiť s ostatnými pútnikmi. Božou milosťou si uvedomila, že to jej hriechy bránia vstupu.

Prenesene do dnešného obdobia – vstup do chrámu môže symbolizovať náš dôverný vzťah k Bohu. Častou prekážkou dôvernejšieho vzťahu s Bohom býva okrem hriechov nedostatočné prežívanie vlastnej dôstojnosti, ktorou nás Kristus zaodel. Človek potrebuje vedieť, nielen teoreticky, ale zo

skúsenosti, že je vzácny v Jeho očiach. Ikony môžu byť v tomto smere pre veriacich veľkou pomocou. Pohľad na zástupy svätých, ktorí často padali a zas vstávali, zápasiac so svojimi slabosťami podobne ako my, nás môže len povzbudiť. Netlačíme sa do klubu pre zopár vyvolených, ktorým boli udelené zvláštne dary milosti. Boh nás vo svojej láske pozýva a dáva odvalu priblížiť sa k nemu v detskej dôvere. Už sme spomenuli, že ikony sú otvoreným oknom do neba. Ja zvyknem pripomenúť, že sú aj dverami, ktorými môže veriaci vojsť, aby si v prítomnosti Boha a svätých na chvíľu odpočinul. Tento odpočinok v tichu modlitby prežívam ako stretnutie, ktoré vo mne zanecháva zreteľnú pečať identity Božieho synovstva. Nie náhodou minimálne za posledných 20 rokov záujem o ikony stále rastie. Na tom by nebolo nič neobvyklé, keby sa táto renesancia ikony prejavovala len v sakrálnom prostredí medzi veriacimi. Nielen mojou skúsenosťou je, že krásu ikony dnes objavujú aj neveriaci. Často sa pýtam ľudí, ktorí prídu do našej ikonopiseckej dielne, prečo si vybrali práve ikonu, prečo sa práve ikonou rozhodli obdarovať svojich blízkych doma, mladomanželov alebo šéfa na pracovisku. Odpovede sa, samozrejme, rôznia, ale v jednej veci sú si všetky podobné. Človek pred ikonou cíti určitú bázeň, rešpekt, tajomstvo. Niekde hlboko v duši tuší, že ikona v sebe skrýva oveľa viac, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Tento pocit často nevie celkom presne opísať z jediného dôvodu – pretože ho nekonečne presahuje. Človek pred ikonou zakusuje dotyk večnosti, ktorý preniká jeho bytím a zjavuje mu pravdu nielen o Bohu, ale aj o ňom samom. Práve z dovolení, z ktorých sa ľudia vracajú často vyčerpanejší, ako tam išli, si turisti mnohokrát prinesú domov svoju prvú ikonu.

Medzi ľuďmi je všeobecne rozšírený názor, že sakrálna umenie veľmi nepraje zobrazeniam ženy ako takej. Má vôbec čo ešte povedať ikona, ktorá dýcha dávnou Byzanciou, človeku 21. storočia? Veď obrazy dávno vytvorené môžu byť síce peknou spomienkou a ohliadnutím sa, ale dnes žijeme v inej dobe. Preto môžeme povedať, že ikona je v tomto smere medzi obrazmi svetlou výnimkou. Mnohé krásne historické obrazy nám totiž rozprávajú príbehy o tom, čo bolo. Ikona je iná. Obracia náš pohľad do budúcnosti. Zjavuje nám Božie kráľovstvo. Otvára pred nami oslávený, už premenený svet. Napriek tomu, že ikony sú statické, vyzývajú nás na aktivitu, na zmenu zmýšľania. Svätí a svätice, ktorí sú na nich zobrazení, už dosiahli svoj cieľ. Ich tváre žiaria nestvoreným svetlom plným pokoja, ktoré z ich vnútra preráža ako svedectvo k pozorovateľovi. Ikony Bohorodičky v sebe nesú dve prvenstvá.

Vôbec prvou ikonou, ktorá bola podľa tradície namaľovaná sv. apoštolom Lukášom, bola práve ikona Božej matky. Druhé prvenstvo patrí počtu ikon Kristovej matky, je ich približne 800 – 900. Nemaľou skupinou sú známe ikony svätých žien s rozdielnou symbolikou podľa toho, či išlo o panovníčku, mučeníčku, matku v rodine, mnišku, zakladateľku kláštora a podobne. Významné miesto žien zastúpené Bohorodičkou v hierarchickom usporiadaní ikon v chrámoch môžeme pozorovať na všetkých ikonostasoch v súbore Déesis. Miesto Bohorodičky je vždy prvé po pravej strane Krista. Mohli by sme povedať, že Kristova matka tu veľmi dôstojne reprezentuje všetky ženy.

Cirkev bola vždy ochrankyňou nielen dobra, ale aj krásy. Už v knihe Genesis môžeme pozorovať, ako po každom dni stvorenia je konštatované, že to, čo bolo Bohom stvorené, bolo aj dobré. Grécky výraz pre dobro a krásu je rovnaký. V tomto kontexte nebol každý deň stvorenia len dobrý, ale aj krásny. Siedmy deň, počas ktorého Boh odpočíval, sa nestáva dňom nejakej nudnej nečinnosti, ale práve naopak, stáva sa kontempláciou. Boh kontempluje svoje stvorenia v jednote dobra a krásy. Táto jednota dobra a krásy dáva zrod pravde. Pravda, krása a dobro sú dnes medzi nami asi najviac relativizované. Týmto spôsobom vznikajú rôzne deformácie obrazu, ktorý už neodzrkadľuje pôvodný zámer Autora. Najzreteľnejšie to môžeme vidieť práve u človeka, ktorý bol stvorený na Boží obraz. Potreba zjednotenia pravdy, dobra a krásy má praktický dosah na náš každodenný život. Pozrime sa napríklad na dnes populárne súťaže miss. Určujúcim, ale zároveň diskriminačným faktorom tejto súťaže, žiaľ, nielen medzi misskami, je jednoducho predpoklad, že krásny sa človek rodí. Biblický pohľad na krásu je iný. Krása je tu predstavená ako úloha, ktorá stojí pred každým z nás. Krásnymi sa nerodíme, ale stávame. Poslanie byť krásnym už tak nie je len výsadou niekoľkých šťastlivcov, ktorí zodpovedajú momentálnym predstavám módy, ale je úlohou, ktorá všetkých adeptov o ňu stavia na rovnakú štartovaciu čiaru.

Je to záruka, že atraktivnosť takejto krásy sa nekončí s prvými vráskami na tvári. Táto krása sa podobá farbám na ikone, skrze ktorú preráža svetlo vzkriesenia a večného života. Sme povolani byť takými ikonami, ktoré sú už možno aj trochu staré, miestami sem-tam ošúchané, no v rukách excelentného Reštaurátora, ktorý ich ustavične obnovuje. Človek povolaný byť krásnym tak môže žiariť a priťahovať iných vo všetkých etapách života.

Ikony sú už dlhé storočia svedkami tejto pravdivej krásy nielen žien, ale aj mužov. Svätí, ktorých si cirkev v ikonách uctieva, spoznali v Kristovi svoju dôstojnosť. Táto dôstojnosť, ktorou sme obdarovaní všetci, čo sme uverili, nám rozširuje pohľad a dáva zakúšať už tu na zemi, čo Boh pripravil tým, ktorí ho milujú.

Zdroj: Laco Németh, www.miriam.sk

Základná podtéma – oprava

► **Láska a partnerstvo**

Práca s pracovným listom: Prsteň

Prečítajte si text modlitby zasnúbenia. Rozmýšľajte nad jeho obsahom a zmyslom.

... Bol to prsteň, ktorým sa odovzdala moc Jozefovi v Egypte, bol to prsteň, vďaka ktorému sa preslávil Daniel v babylonskej krajine, bol to prsteň, ktorý ukázal Tamarinu pravdu, bol to prsteň, ktorý svedčil o tom, že náš nebeský Otec preukázal zľutovanie svojmu synovi, keď povedal: „Dajte mu prsteň na pravicu a zabite vykrmené teľa! Jedzte a veselme sa!“ Tvoja pravica, Pane, bola Mojžišovou zbraňou v Červenom mori. Ved' tvojím pravdivým slovom boli upevnené nebesia a zem postavená na svojich základoch a pravica tvojich služobníkov bude požehnaná tvojím mocným slovom a tvojím zdvihnutým ramenom. Ty, Vládca, aj teraz udeľ svoje nebeské požehnanie tomuto odovzdaniu prsteňov a nech tvoj anjel kráča pred nimi po všetky dni ich života.

Práca s textom: Liturgické texty sv. tajomstva manželstva

Sväté tajomstvo manželstva (Zdroj: PL, 9.roč. VO)

Obrad svätého tajomstva manželstva tvoria dve časti: Zasnúbenie a Korunovanie. Prečítaj si texty obradu sv. tajomstva manželstva z Trebníka a označ číslom poradie postupnosti obradu.

1. Požehnanie a odovzdanie prsteňov

Kňaz prichádza do predsiene, tri razy robí znamenie kríža nad hlavami mladomanželov, privádza ich do chrámu a hovorí nahlas modlitbu:

Modlime sa k Pánovi.

Večný Bože, roztratených si priviedol k jednote a daroval im nezničiteľné puto lásky, požehnal si Izáka a Rebeku a urobil ich dedičmi tvojho prisľúbenia. Ty sám požehnaj aj týchto svojich služobníkov povie meno a povie meno a ukáž im cestu ku každému dobrému skutku...

Pane, Bože náš, z pohanských národov si si zasnúbil cirkev, čistú pannu. Požehnaj toto zasnúbenie a zjednot' a zachovaj týchto svojich služobníkov v pokoji a jednomyselnosti...

Zvolanie:

Ved' tebe patrí všetka sláva, česť a poklona, Otcu i Synu i Svätému Duchu, teraz i vždycky i na veky vekov.

Lud: **Amen.**

Potom kňaz odovzdáva prstene: najprv mužovi a potom žene. Mužovi hovorí:

Zasnubuje sa Boží služobník povie meno Božej

služobníčke povie meno v mene Otca i Syna

i Svätého Ducha. Amen.

Potom hovorí aj žene:

**Zasnuje sa Božia služobníčka povie meno
Božiemu služobníkovi povie meno v mene Otca
i Syna i Svätého Ducha. Amen.**

*Keď to hovorí, pri každom z nich robí prsteňom kríž nad jeho hlavou a nastokne mu ho na prst pravej ruky.
Ak sa zasnúbenie slávi samostatne, nasleduje prepustenie.*

2. Otázky pre snúbencov

Kňaz pýta ženicha: Povie meno, rozhodol si sa slobodne, v dobrej vôli a s pevným úmyslom vziať si za manželku túto povie meno, ktorú tu pred sebou vidíš?

Ženich odpovedá:

Rozhodol som sa, úctyhodný otče!

Kňaz znova:

Nesľúbil si sa inej žene?

Ženich odpovedá:

Nesľúbil som sa, úctyhodný otče!

Nato sa kňaz obráti k neveste a pýta sa jej:

Povie meno, rozhodla si sa slobodne, v dobrej vôli a s pevným úmyslom vziať si za manžela tohto povie meno, ktorého tu pred sebou vidíš?

Nevesta odpovedá:

Rozhodla som sa, úctyhodný otče!

Kňaz znova:

Nesľúbila si sa inému mužovi?

Nevesta odpovedá:

Nesľúbila som sa, úctyhodný otče!

3. Prísaha novomanželov

Tam, kde je to zvykom, si ženich a nevesta podajú pravé ruky, ktoré kňaz zviaže epitrichilom na spôsob kríža a pridrží rukou. A ženich hovorí nahlas prísahu:

Ja, povie meno, beriem si teba, povie meno, za manželku a sľubujem ti lásku, vernosť, manželskú úctu a že ťa neopustím až do smrti. Tak mi pomáhaj, Bože, jediný vo svätej Trojici, a všetci svätí.

Potom hovorí nevesta:

Ja, povie meno, beriem si teba, povie meno, za manžela a sľubujem ti lásku, vernosť, manželskú úctu, manželskú poslušnosť a že ťa neopustím až do smrti. Tak mi pomáhaj, Bože, jediný vo svätej Trojici, a všetci svätí.

Potom kňaz rozviaže ich ruky, požehnáva ich na spôsob kríža a pritom hovorí:

Čo Boh spojil, nech človek nerozlučuje!

4. Korunovanie manželov

Kňaz berie vence (koruny) a korunuje najprv ženicha, pričom hovorí:

Korunuje sa Boží služobník povie meno pre Božiu služobníčku povie meno v mene Otca i Syna i Svätého Ducha. Amen.

Potom korunuje aj nevestu, pričom hovorí:

Korunuje sa Božia služobníčka povie meno pre Božieho služobníka povie meno v mene Otca i Syna i Svätého Ducha. Amen.

Potom ich tri razy žehná, pričom tri razy hovorí:

Pane, Bože náš, korunuj ich slávou a ct'ou.

Potom kňaz sníme veniec (korunu) ženichovi a povie:

Buď zvelebený, ženich, ako Abrahám, buď požehnaný ako Izák, rozmnož sa ako Jakub! Kráčaj v pokoji a zachovávaj v spravodlivosti Božie prikázania!

A keď sníme veniec (korunu) neveste, povie:

A ty, nevesta, buď zvelebená ako Sára, vesel sa ako Rebeka a rozmnož sa ako Ráchel! Raduj sa zo svojho muža a zachovávaj ustanovenia Zákona, lebo tak sa páčilo Bohu.

5. Požehnanie manželov:

Kňaz hovorí modlitbu:

Bože, Bože náš, ty si prišiel do galilejskej Kány a požehnal si tamojšie manželstvo. Požehnaj aj týchto svojich služobníkov, ktorí z tvojej prozreteľnosti vstúpili do manželského spoločenstva. Požehnaj ich zámery, naplň ich život dobrom, prijmi ich vence (alebo koruny) vo svojom kráľovstve, zachovávajúc ich nepoškvrnené, neporušené a nedotknuté na veky vekov.

Lud: Amen.

Diskutujte:

- Ako na vás pôsobí text obradu slávenia svätého tajomstva manželstva?
- Čo vám prišlo na um pri jeho čítaní?
- Ktoré časti tvoria obrad slávenia svätého tajomstva manželstva?
- Na aké otázky odpovedá ženich a nevesta?
- Ako znie manželská prísaha?
- Akým gestom kňaza sa stávajú zo snúbencov manželia?
- Ako správne chápať učenie Cirkvi o úcte, láske, vernosti, výlučnosti a nerozlučiteľnosti manželstva?

Základná podtéma – doplnenie

► 4.4 Rodina

- žiakom môžeme pri téme predstaviť **rodinu sv. Bazila Veľkého**, v ktorej sú za svätých vyhlásení členovia z troch generácií.

Každá rodina je povolaná k svätosti. Príkladom môže byť **rodina sv. Bazila Veľkého**. Všetci historici uznávajú, že rodina sv. Bazila Veľkého je jedinečným zjavom v Cirkvi. Starý otec a matka z otcovej strany sa v čase prenasledovania kresťanov skrývali v lesoch Pontu asi sedem rokov, kde viedli pustovnícky život. Známa je tiež babička Makrína, ktorá bola žiačkou sv. Gregora Divotvorcu. Bazilovi rodičia pochádzali z Cézarey Kapadóckej (v dnešnom Turecku). Otec Bazil bol právnik a učiteľ rečníctva, matka Emélia sa starala o domácnosť a výchovu desiatich detí. Bola dcérou mučeníka. V životopise sv. Makríny, ich najstaršej dcéry, sa píše, že matka učila a vychovávala svoju dcéru na základe Svätého písma – knihy Žalmov a Prísloví. Traja synovia – Bazil, Gregor, Peter – sa stali biskupmi. Sv. Bazil najviac preslávil celú rodinu, sv. Makrína ju Božím riadením najviac ovplyvnila. Keď Bazil dokončil svoje vzdelanie, stal sa právnikom. Jeho sláva rástla, ale v srdci prežíval nepokoj. Na popud svojej sestry Makríny opustil svoje rušivé zamestnanie v súdnej sieni a venoval sa Božej službe. Študoval posvätné vedy s takou horlivosťou, s akou kedysi študoval rečníctvo, lekárstvo, matematiku a iné vedy. Postupne sa utiahol do samoty a viedol pustovnícky život. Bazil napísal pre celú mníšsku spoločnosť pravidlá, a tak sa stal zákonodarcom mníšskeho života na Východe a neskôr aj na Západe. Bol zvolený za biskupa, no naďalej žil prísne a chudobne. Biskupské majetky použil na dobročinné ciele. Prísny asketický život a mnoho utrpenia podkopalo slabé svätčovo zdravie. Zomrel ako päťdesiatročný a jeho posledné slová boli: „Do tvojich rúk Pane, porúčam svojho ducha!“

Vo východnej Cirkvi sa uctieva ako svätí jeho stará matka z otcovej strany Makrína, potom obidvaja rodičia Bazil a Emélia, jeho staršia sestra Makrína, brat Peter zo Sebaste a brat Gregor z Nysský. (Zdroj: PL, 9.roč. VO)

V. ZODPOVEDNOSŤ ČLOVEKA ZA SVET, V KTOROM ŽIJE

Základná podtéma – oprava a doplnenie

► 5.2 Ekologická uvedomelosť kresťanov

Úvod – Motivácia: Práca s textom akatistu (alternatíva k Františkovej Piesni brata Slnka)

Ďakovný akatist (môžete vybrať aj ďalšie časti z akatistu)

KONDÁK 3

Kňaz: Z tvojej vôle, Stvoriteľ, aj každý kvet rozvoniava. Zovšadiaľ sa šíri jemný závan nežnej vône ruží a trblietu sa farby kvetov ako odlesk tvojej velebnosti tu na zemi. Sláva ti, Darca života, lebo ty rozprestieraš akoby kvitnúci koberec po lúkách a zdobiš polia zlatistými klasmi, i modrými nevädzami. Ľudské duše naplňuješ úchvatným obdivom. Radujme sa a spievajme Aleluja.

Lud: Aleluja, Aleluja, Aleluja

IKOS 3

Kňaz: Aký si nekonečne krásny, Bože, v kvete jari, keď sa prebúdzajú celá príroda, ktorá ti v nádhernom súzvuku tónov radostne volá: Ty si prameňom života, ty si víťazom nad smrťou. Za svitu mesiaca a pri speve slávika odlievaš údolia a lesy akoby do bieloskvúceho svadobného rúcha. Celá zem ako tvoja nevesta čaká na svojho večného Ženícha. Pane, keď do takej nádhery odievaš prírodu, ako nás premeniš pri vzkriesení ako zažiaria naše telá, ako sa zaskvejú naše duše?

Lud: Vďaka ti za všetku nádheru sveta.

Vďaka ti za štedrosť celej prírody.

Vďaka ti, že si nás obklopil množstvom svojho tvorstva.

Vďaka ti za tvoju nekonečnú múdrosť, ktorej obrazom je celá príroda.

Vďaka ti, že si v nás zažal svetlo večného života.

Vďaka ti, lebo všade v prírode poznať tvoje stopy.

Vďaka ti, že sa môžeme pred tebou hlboko koríť a zbožne sa ti klaňať.

Vďaka ti za nádej na nekonečnú blaženosť vo večnosti.

Sláva ti, Bože, naveky

Práca s pracovným listom

3. Ekologická uvedomelosť kresťanov ako zmierenie so stvorením

Úloha: Porovnajte text záverečného posolstva Druhého európskeho ekumenického stretnutia, ktoré sa konalo v roku 1997 v Grazi (Rakúsko) pod heslom *Zmierenie ako Boží dar a prameň nového života* s textom Ďakovného akatistu.

K téme zodpovednosti v oblasti ekológie možno spomenúť sv. Sergeja Radonežského, ako príklad človeka, ktorý miloval Boha, bližných i celé stvorenstvo. Jeho láska, osobná askéza a svätosť viedli k mieru s prírodou i ľuďmi (viď PL s. 49).

Príkladom človeka žijúceho v mieri s prírodou i zverstvom je sv. **Sergej Radonežský**.

Narodil sa v roku 1314 neďaleko Rostova. Pri krste dostal meno Bartolomej. Učenie mu veľmi nešlo a dosť ho to trápilo. Raz stretol akéhosi starca – mnícha, ktorý sa nad ním pomodlil a podal mu kúsok prosfory „na znamenie Božej milosti a chápania kníh“. Od toho času mu učenie išlo ľahko a vo

vedomostiach prekonal bratov i rovesníkov. Keď povyrástol, zatúžil po pustovníckom živote. Hlboko v lese postavil chatu a kaplnku, ktorú zasvätil Najsvätejšej Trojici. Tu ho igumen Mitrofor postrihol za mnícha. Dostal meno Sergej. V lese mu často hrozilo nebezpečenstvo. Niekedy okolo jeho chyžky pobiehala svorka hladných vlkov, inokedy to boli medvede. Raz pred svojou chyžkou uvidel veľkého medveďa. Zbadal, že je hladný. Uľútosťilo sa mu ho, preto mu dal kus chleba, svoj obed. Medveď si obľúbil pustovníka a často k nemu chodil. Sergej sa s ním delil o chlieb. Niekedy sa stalo, že šelme dal posledný kúsok a sám tak ostal hladný.

Stal sa igumenom pre spoločenstvo bratov, ktoré okolo neho vzniklo. Bol vysvätený za kňaza. Mal dar prorockého videnia, bol pre všetkých príkladom. Pol roka pred smrťou odovzdal hodnosť igumena a zotrval v neustálom mlčaní až do smrti. Zomrel ako 78 ročný. Bratia ho pochovali na monastierskom cintoríne. 30 rokov po jeho smrti odkryli bratia hrob na podnet istého dedinčana, ktorý mal sen. Jeho telo i odev boli neporušené. (Zdroj: PL, 9.roč. VO)

Prehlbujúca podtéma

► Nádej pre človeka a celé stvorenstvo

Asketická kultúra (nádej pre ľudstvo – nový výhonok)

- predpokladom k praktizovaniu asketickej kultúry v spoločnosti je osobná askéza. Kresťanský Východ dáva dôraz na osobnú askézu, ktorá nie je cieľom, no je prostriedkom k dosiahnutiu cieľa. Stojí teda za pozornosť venovať sa pohľadu na ňu vo svetle východnej kresťanskej spirituality.

Úlohy: - práca s výrokmami o askéze – vyber ten, ktorý sa ti najviac páči; nájdí a podčiarkni, akými spôsobmi sa dá askéza praktizovať...

- poznáš ľudí súčasnosti, ktorí takúto osobnú askézu praktizujú?

- diskutujte v skupine, aký význam má askéza pre jednotlivca i spoločenstvo.

Texty pre učiteľa

Askéza

Askéza je o tom, že človek nerastie iba do výšky a do šírky, ale aj do hĺbky, človek má aj dušu. Pre väčšinu ľudí neznáma, alebo nepopulárna téma. Nie je obľúbená tam, kde sa žije konzumným spôsobom života. Veď prečo by som nemal mať najlepšie jedlá, šaty, luxusné bývanie, najnovší typ mobilu a kopec iných vecí, ktoré by mi stačili aj v jednoduchšej verzii.

Askéza nie je sebatrýznenie, je to skôr sebatréovanie, kondičná kulturistika ducha. Každý túži mať peknú postavu, málokomu sa však chce cvičiť. Nie je možné dosiahnuť rovnováhu bez tréningu...

Z gréckeho slova “askéo” - venovať sa umeleckej činnosti. (etymológia)

- v kresťanstve prísny spôsob života, premáhanie sveta a tela pre dosiahnutie mravnej dokonalosti;

Zdroj: <http://cerven.blog.sme.sk/c/20807/nadpis.html>

- *Nech sa nik, čo opovrhol svetom, nenazdáva, že zanechal čosi veľkého, veď celá zem v porovnaní s nekonečnosťou neba je malicherná. Keby sme sa teda zriekli aj celej zeme, nebola by to dostatočná vynahrada za nebeské sídlo. (sv. Anton Pustovník)*
- *Proti dychtivosti tela je pôst, proti dychtivosti očí almužna a proti pýche života modlitba. (sv. Augustín)*
- *Umŕtvovania a obety majú byť našou prácou po celý náš život. (sv. Augustín)*
- *Kristova cesta sa zdá drsná, ale je istá. (sv. Augustín)*
- *Vyhraj nad sebou a svet ti bude ležať pri nohách. (sv. Augustín)*
- *Stáť na Božej ceste znamená ísť späť. (sv. Gregor Veľký)*
- *Niektorí by chceli robiť dobre ale nechcú trpieť zlo, chcú byť pokorní, ale aby nikto nimi neopovrhoval, chcú sa uspokojiť s tým, čo majú, ale aby im nikdy nechýbalo potrebné, chcú byť čistými ale bez umŕtvenia, trpezlivými, ale bez urážok. Chceli by získať čnosti, ale sa nenamáhajú pre ne, skrátka túžia po víťazných počtách v meste bez toho, aby poznali vojenské boje v poli. (sv. Gregor Veľký)*
- *Nie vonkajšieho nepriateľa treba sa nám báť. Naš nepriateľ je v nás samých. Keď tohto premôžeme, všetky vonkajšie ťažkosti sa oslabia. (sv. Kasián)*
- *Ak odumrieš svetu a sebe, vtedy začneš žiť pre Boha. (sv. Makárius)*
- *„Jediná askéza, ktorá sa môže odvolávať na evanjelium, je askéza chudoby a slabosti.“*
- *„Blažený Gregor povedal, že Boh vyžaduje od každého pokrsteného človeka tieto tri veci: pravú vieru od jeho duše, pravdu od jeho jazyka a striednosť od jeho tela.“*
- *„Je správne postiť sa, aby mal chudobný z čoho žiť.“*
- *„Pôst nespočíva v hladovaní, ale v delení sa s ostatnými.“*
- *„Blaženej Synkletiky sa raz pýtali, či je dobrovoľná chudoba dokonalé dobro. Odpovedala: „Je veľmi dobrá pre tých, ktorí sú jej schopní. Tí, ktorí ju znesú, majú síce telesné súženia, ale v duši majú pokoj. A rovnako ako sa šaty z pevnej látky perú šliapaním a žmýkajú násilím, tak sa silná duša upevňuje dobrovoľnou chudobou.“*
- *Modlitba, ku ktorej sa musíme prinútiť, je vyššie ako samovoľná modlitba. Nechce sa ti, prinúť sa: „Lebo námahou a nasilu sa Nebeské kráľovstvo získava“ (Mt 11, 12). (Ambróz, optinský starec)*
- *„Abba Izaiáš povedal: Miluj mlčanie viac ako rozprávanie. Mlčanie totiž zhromažďuje poklady a rozprávanie ich utráca.“*
- *„Jeden starec povedal: Nejedz skôr, než dostaneš hlad, nechod' spať skôr, než sa ti začnú zatvárať oči a nehovor skôr, než dostaneš otázku.“*